

KAZNENOPRAVNO UREĐENJE USMRĆENJA NA ZAHTJEV I ASISTIRANOG SUICIDA

Autor u ovom radu analizira odredbe novoga Kaznenog zakona kojima je u Republici Hrvatskoj od 1. siječnja 2013. godine uvelike izmijenjeno kaznenopravno uređenje usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida. Republika Hrvatska pristupila je kao 28. članica Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine u kojoj su do tada samo tri članice – Nizozemska, Belgija i Luksemburg- legalizirale određene oblike asistiranog suicida ili eutanazije. Temeljem članka 114. stavka 1. novoga Kaznenog zakona u Republici Hrvatskoj legalni su određeni oblici asistiranja u suicidu, a člankom 112. st. 3. bitno je izmijenjen zakonski opis kaznenog djela usmrćenja na zahtjev u odnosu na stari Kazneni zakon, tako da se zakonski opis kaznenog djela usmrćenja na zahtjev sada može poistovjetiti s eutanazijom.

Autor uvodno izlaže koncept prava na život i „prava na smrt“, zatim obrađuje pojam smrti, pravne učinke smrti fizičke osobe i kriterije utvrđivanja smrti, osvrće se na definicije i pojmove eutanazije, pojam i karakteristike suicida, te potom analizira odredbe članka 112. st. 3. i članka 114. st. 1. novoga Kaznenog zakona kojima je regulirano usmrćenje na zahtjev i asistirani suicid uspoređujući ih s odredbama staroga Kaznenog zakona, pritom uzimajući u obzir odredbe Ustava Republike Hrvatske koje jamče pravo na život, međunarodne konvencije koje je RH ratificirala, konvencije i preporuke Vijeća Europe glede eutanazije i asistiranog suicida, medicinske propise, praksu Vrhovnog suda Republike Hrvatske i Europskog suda za ljudska prava te zakonska rješenja država koje su legalizirale eutanaziju i/ili asistirani suicid. U zaključku autor nastoji dati odgovor na etičke dileme glede legalizacije eutanazije i asistiranog suicida te iznosi svoj stav na koji bi način naš zakonodavac trebao regulirati pitanje eutanazije i asistiranog suicida.

Ključne riječi: *usmrćenje na zahtjev, asistirani suicid, eutanazija, pravo na život, „pravo na smrt“.*

---

* Mr. sc. Hrvoje Sladić, odvjetnik u Šibeniku (A lawyer in Šibenik); e-mail: odvjetnik.hrvoje.sladic@si.t-com.hr.

1. UVOD

Novim Kaznenim zakonom¹ koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine uvelike je izmijenjeno kaznenopravno uređenje usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida u Republici Hrvatskoj. Republika Hrvatska pristupila je kao 28. članica Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine u kojoj su do tada samo tri članice – Nizozemska, Belgija i Luksemburg – legalizirale određene oblike asistiranog suicida i/ili eutanazije. Nizozemska je prva država u svijetu koja je ozakonila eutanaziju i asistirani suicid. Proces dekriminalizacije eutanazije počeo je u Nizozemskoj 1971. godine.² *Zakon o okončanju života na zahtjev i asistiranom suicidu*³ u Nizozemskoj je stupio na snagu 1. travnja 2002. godine. Slijedeći Nizozemsku Belgija je bila druga država na svijetu koja je legalizirala eutanaziju *Zakonom o eutanaziji* iz 2002. godine⁴. Luksemburg je ozakonio eutanaziju i asistirani suicid 2009. godine *Zakonom o eutanaziji i asistiranom suicidu*.⁵

Svaka rasprava o kaznenopravnom uređenju usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida nužno započinje promišljanjem o pravu na život i pravu na smrt. Pravo

---

¹ Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15.

² *Znidarčić*, (ur.) 2004, 73.

³ Sukladno *Zakonu o okončanju života na zahtjev i asistiranom suicidu* u Nizozemskoj prije izvršenja eutanazije ili asistiranja u suicidu od stane liječnika moraju biti ispunjeni slijedeći uvjeti: liječnik mora biti uvjeren da je pacijentov zahtjev izraz njegove volje te da je dobro promišljen, mora biti uvjeren da je pacijentova patnja neizdrživa te da nema nikakve nade u poboljšanje, informirati pacijenta o njegovu stanju i situaciji, zajedno s pacijentom doći do zaključka da nema razumne alternative u trenutnoj situaciji u kojoj se pacijent nalazi, konzultirati se s bar još jednim nezavisnim liječnikom, koji mora pregledati pacijenta i dati svoje mišljenje u pismenom obliku, postupak prekida pacijentova života ili asistiranja pri suicidu izvršiti poštujući pravila koja nalaže medicinska njega i pažnja. Steering Committee on Bioethics (CBDI) Council of Europe, Euthanasia questionnaire 20. siječnja 2003., www.coe.int, 15. lipnja 2015.

⁴ Belgijski *Zakon o eutanaziji* iz 2002. godine omogućava da liječnik legalno izvrši eutanaziju ako postupa sukladno propisanim kriterijima: pacijent mora biti punoljetan i svjestan, zahtjev mora podnijeti promišljeno i opetovano na vlastitu inicijativu, ne postoji medicinsko rješenje za situaciju u kojoj se nalazi, pacijent trpi konstantnu i nepodnošljivu fizičku ili mentalnu bol koja se ne može olakšati, pacijentu je obaviješten o svojoj situaciji, liječnik je utvrdio stalnost simptoma i pacijentovu želju, konzultiran je drugi liječnik, konzultiran je bolnički tim i druge osobe čije mišljenje pacijent traži.

Turković. & Roksandić Vidlička & Maršavelski 2010, 235.

⁵ U Luksemburgu eutanazija ili asistiranje pri suicidu nisu kažnjivi ako ih izvrši liječnik pod slijedećim zakonskim uvjetima: pacijent mora biti odrasla osoba, sposobna i svjesna u vrijeme podnošenja zahtjeva, zahtjev mora biti dobrovoljan, promišljen i opetovan, pacijent se nalazi u ozbiljnom i neizlječivom zdravstvenom stanju, pacijent trpi nepodnošljive fizičke ili psihičke boli bez mogućnosti poboljšanja, pacijent mora biti informiran o svom zdravstvenom stanju, mora se konzultirati drugi liječnik te bolnički tim (ako se tome pacijent ne protivi) i druga osoba čije mišljenje pacijent traži, na kraju liječnik mora dobiti obavijest od Nacionalnog vijeća da je zahtjev za okončanjem života pripisno registriran. *Ibid.*

na život je temeljno ljudsko pravo i preduvjet za ostvarenje svih drugih prava čovjeka. Temeljna ljudska prava su prirodna prava čovjeka, prava koja bi trebala vrijediti za sve ljude u svim prilikama. Pravo na život kao fundamentalno ljudsko pravo – osobno pravo iznad je svakog drugog ljudskog prava (političkog, građanskog, socijalnog, ekonomskog i dr.) i polazište je za ostvarenje svih drugih prava. Nestankom prava na život nestaju i sva druga prava. Promišljanje prava na život ne može se ograničiti samo na pojedinca jer je pravo na život fundamentalna, polazišna vrijednost svakog čovjeka, svakog društva i cijelog čovječanstva. Pravo na život kao temeljno ljudsko pravo zagantirano je Ustavom Republike Hrvatske.⁶ Temeljni dokumenti međunarodnog prava propisuju pravo na život kao temeljno pravo (Opća deklaracija o pravima čovjeka Ujedinjenih naroda, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe).⁷ Kazneno pravo zaštićuje život čovjeka od njegovog začeca do smrti, prvo kao život ploda, a od poroda kao život čovjeka.⁸ Zametak (plod, fetus, embrio) smatra se čovjekom u kaznenopravnom smislu od početka poroda, odnosno od trenutka kada su započeli trudovi.⁹ Za svojstvo čovjeka dovoljno je da dijete pokazuje znakove života te se ne traže nikakva druga svojstva, npr. sposobnost za život (novorođeno dijete čije su životne funkcije potpomognute inkubatorom jest živo biće – čovjek).¹⁰ Države čiji kaznenopravni sustavi propisuju smrtnu kaznu samo djelomično štite čovjekov život i ne mogu biti potpisnice Europske konvencije o ljudskim pravima. Republika Hrvatska ukinula je smrtnu kaznu 22. prosinca 1990. godine donošenjem Božićnog Ustava,¹¹ temeljnog pravnog akta koji omogućava zaštitu temeljnih vrijednosti našeg društva.¹²

⁶ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14) u čl. 21. propisuje da svako ljudsko biće ima pravo na život, odnosno da u Republici Hrvatskoj nema smrtnu kaznu.

⁷ *Horvatić & dr.* 2002, 437. ; Čl. 3. Opće deklaracije o pravima čovjeka Ujedinjenih naroda iz 1948. godine glasi: „Svaki čovjek ima pravo na život, slobodu i sigurnost svoje osobe“. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima je dokument Ujedinjenih naroda iz 1966. godine koji propisuje da svako ljudsko biće ima pravo na život (predviđa mogućnost propisivanja i izricanja smrtnu kaznu samo za najteža kaznena djela u sudskom postupku).

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe iz 1950. godine propisuje u članku 2. : Pravo na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koja je ta kazna predviđena zakonom“. Protokol broj 13 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe usvojen 3. svibnja 2002. godine u Vilniusu, a koji je RH ratificirala predviđa ukidanje smrtnu kaznu u čl. 3. : „Smrtna kazna se ukida. Nitko ne smije osuđen na takvu kaznu ili pogubljen.“

⁸ *Horvatić & Šeparović* 1999, 30.

⁹ *Derenčinović* 2013, 48- 49.

¹⁰ *Novoselec* 2007, 3- 4.

¹¹ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14).

¹² Građansko pravo štiti život čovjeka kao osobno pravo, pravo na tjelesni integritet. Pravo na tjelesni integritet (tjelesnu nepovredivost) jest pravo osobe na vlastito nesmetano tjelesno-biološko

Nasuprot pravu na život, tom fundamentalnom ljudskom pravu, te borbi za njegovo očuvanje, danas u svijetu postoji vrlo jaki pokret nazvan „Pravo na smrt“.¹³ Američke udruge koje propagiraju pravo na smrt imale su velik utjecaj na donošenje zakona kojima se dekriminalizira asistiranje liječnika pri suicidu pacijenata koji su terminalno bolesni u američkim saveznom državama Oregon i Washington. Kampanju koju godinama provode bila je od velikog utjecaja na građane koji su na održanim referendumima 1994. godine u Oregonu i 2008. godine u Washingtonu glasali za dekriminalizaciju asistiranog suicida. U osamdesetogodišnjoj povijesti udruga koje se u Sjedinjenim Američkim Državama zalažu za „pravo na smrt“ valja istaći da je bitna promjena njihove retorike, a ne sadržaja. Naime, od 1939. godine, kada je osnovano *Američko društvo za eutanaziju* sam naziv pokreta sugerira da su se zalagali za eutanaziju, potom za milosrdno ubojstvo, naposljetku se promovira termin dostojanstvena smrt. Najutjecajniји pokret koji se zalaže za „pravo na smrt“ od 2005. godine nosi naziv *Milosrđe i izbori (Compassion & Choices)*.¹⁴ U Njemačkoj, u kojoj je prvi put iznesen koncept „prava na smrt“,¹⁵ i Velikoj Britaniji, u kojoj je osnovan prvi pro-eutanazijski pokret,¹⁶ eutanazija i asistirani suicid nisu legalizirani, kao i u većini država svijeta. Švicarske udruge koje promiču „pravo na smrt“ (*Exit i Dignitas*) temeljem članka 115. švicarskog kaznenog zakona legalno pomažu svom članstvu pri suicidu. Od 1937. godine u Švicarskoj je kaznenim zakonom propisano da suicid nije kazneno djelo i da se može asistirati u suicidu iz altruističkih razloga. Prema švicarskom kaznenom zakonu kaznit će se kaznom zatvora do pet godina samo ona osoba koja ponukana sebičnim motivima pruža pomoć pri suicidu (npr. financijska ko-

---

postojanje, pojednostavljeno kazano to jest – pravo biti. Čovjek (fizička osoba) u građanskopravnom smislu postaje rođenjem, premda se primjenom načela rimskog prava „*nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*“ (hrv. „onaj koji će se roditi uzima se kao da je već rođen“) štite prava začetog, a nerođenog djeteta. „Često se ističe da tradicionalno pravilo „*nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodis eius agitur*“ govori u prilog pripadanja osobnih prava, pa tako i prava na tjelesni integritet zametku, dakako pod odgovornim (suspenzivnim) uvjetom da se dijete živo rodi. To tradicionalno pravilo u svojoj je biti nasljednopravne naravi, pa ga Obiteljski zakon (“Narodne novine“, br. 162/98) ne sadrži izričito, ali implicite upućuje na njegovu primjenu.“ *Gavella* 2000, 65, 67.

Prema članku 17. stavak 2. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine broj 35/05, 41/08, 125/11) uzima se da je začeće dijete rođeno, kadgod se radi o njegovim probicima, pod uvjetom da se rodi živo. Ako dođe do pobačaja ili se pak dijete rodi mrtvo, tada ne nastaje novi pravni subjekt i to znači da samim tim otpadaju sve pravne posljedice spomenute fikcije. Vidi *Klarić & Vedriš* 2014, 31, 35. Usklađenost kaznenopravne i građanskopravne zaštite života čovjeka bitna je za jedinstvo pravnog poretka iz kojeg proizlazi pravna sigurnost građana kao temelj poštivanja i zaštite ljudskih prava.

¹³ Svjetska federacija društava za pravo na smrt (eng. World Federation of Right to Die Societies) osnovana je 1980. godine u Oxfordu. Vidi *Zurak* 2001, 40.

¹⁴ *Behuniak* 2011, 19.

¹⁵ *Šeparović* 1998, 70.

¹⁶ Medicinska enciklopedija, Svezak IV, 1960, 29.

rist).¹⁷ Premda „pravo na smrt“ nije općeprihvaćen koncept, sukladno zahtjevima i argumentima zagovornika „prava na smrt“ ono bi se moglo definirati kao pravo čovjeka na samostalno okončanje vlastitog života, okončanje vlastitog života pomoću druge osobe ili isključivo od strane druge osobe, na izričit i ozbiljan zahtjev pojedinca uz uvjet da poslovno sposoban pojedinac koji traži okončanje vlastitog života svojevóljno odluči da svoj život više ne treba živjeti. Prema tome, koncept „pravo na smrt“ obuhvaća pravo na suicid (samoubojstvo) i pravo na usmrćenje na zahtjev (koje pravo obuhvaća eutanaziju). U Republici Hrvatskoj temeljem važećeg Kaznenog zakona¹⁸ poticanje na samoubojstvo i usmrćenje na zahtjev su kaznena djela. Asistirani suicid (pomaganje u samoubojstvu) je kazneno djelo ukoliko je počinjeno iz niskih pobuda. Samoubojstvo ili suicid kao individualni čin u hrvatskom kaznenom pravu nije kazneno djelo, dekriminalizirano je kao i u drugim suvremenim kaznenim sustavima. Temeljni dokumenti međunarodnog prava (*Opća deklaracija o pravima čovjeka Ujedinjenih naroda, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda Vijeća Europe*) ne propisuju „pravo na smrt“ kao ljudsko pravo.

Pojam „prava na smrt“ pojavljuje se početkom 20. stoljeća. Temelj te postavke je *Schopenhauerov* moralni kriterij samilosti. Zagovornici prava na smrt¹⁹ smatraju to pravo ljudskim pravom i traže da se ono ozakoni. Razlog tome oni nalaze u zaštiti osobnosti i dostojanstva čovjeka, u zaštiti od tjelesne i duševne degradacije koju neupitno donosi dugotrajno umiranje. Oni smatraju da društvo koje prihvaća smrtnu kaznu treba prihvatiti i pravo neizlječivih bolesnika na laku smrt. Smatraju da liječnikova dužnost nije samo pružanje pomoći u životu, nego i u umiranju. Zagovornici eutanazije nisu sasvim bez argumenata. U protupravnom oduzimanju života počinitelj postupa s lošom namjerom ili niskim pobudama, a kod eutanazije motivi su samilost i suosjećanje.²⁰

---

¹⁷ Delbeke 2010, 1-3.

¹⁸ Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15.

¹⁹ Alfred Jost 1895. godine prvi put iznosi načelo prava na smrt. Prema Jostu *pravo na smrt je temelj zdravog života i predstavlja odlučujuću društvenu reformu; samilost mora ravnati postupcima. Iz samilosti nastaje sloboda da se uklone bolesni i oni koji pate. Neizlječivo bolesnima pruža se izbor između samoubojstva i ubojstva na zahtjev. Za duševno bolesne sredit će to država. Da bi se izvršilo ubojstvo, dovoljna je dijagnoza neizlječivosti. Zabuna u dijagnozi u pojedinom slučaju predstavlja manje zlo od patnji tisuća i probitaka društva.*

Doktor prava i filozofije Karl Binding i psihijatar Alfred Hoche u knjizi „Dopuštenje uništenja životno nevrijednih života. Njegova mjera i forma.“ izdanoj 1922. godine *dijele one koje bi valjalo usmrтити u dvije skupine: nepopravljivo izgubljene u konkretnoj situaciji, koji su pri svijesti i zahtijevaju kraj i neizlječive slaboumnike. Smatraju da je njihov život apsolutno bez svrhe.* Psihijatar Hoche isticao je da *liječnik nema nikakvu apsolutnu već samo relativnu dužnost održanja života pod svim okolnostima.* Šeparović, op. cit. 13, 70.

²⁰ Zečević & Škavić 1996, 330.

Uzimajući u obzir retoriku pobornika „prava na smrt“, „pravo na smrt“ moglo bi se odrediti i kao načelo prema kojem čovjek ima pravo okončati vlastiti život kada smatra da je besmisleno više život živjeti. Pobornici „prava na smrt“ među ostalim smatraju da čovjek nije dužan bespotrebno patiti kada više nema mogućnosti smislenog oporavka. Posebno naglašavaju da ukoliko čovjek ima pravo na život, tada mora imati i „pravo na smrt“, te da društvo mora dopustiti okončanje beskorisnog mučenja.²¹ Mnogi protivnici prava na smrt smatraju da istodobno ne mogu postojati pravo na život i pravo na smrt iz razloga što „pravo na smrt“ negira pravo na život, odnosno dignitet čovjeka u svim fazama njegovog života. U današnjim promišljanjima koja se odnose na život, njegov početak i kraj, te odnos prema neizlječivim bolesnicima, mogu se razaznati dva stava:

- prvo, život je vrijednost koju nitko ne smije uzeti
- drugo, treba se zauzimati za kvalitetu života, tj. održavati ga samo ukoliko je smislen.²²

Valja naglasiti da je u većini slučajeva kod oboljelih od neizlječive bolesti sa smrtnim ishodom teško podvući crtu između produženja života i prolongiranja umiranja.²³ Zakonodavac treba nužno pronaći optimalnu opciju prilikom donošenja propisa koji reguliraju osjetljiva pitanja vezana za početak i kraj života. Između dviju krajnosti, krajnjeg individualizma koji teži apsolutiziranju individualnih prava – volja čovjeka je vrhovni zakon i krajnjeg kolektivizma koji opći interes uvijek stavlja ispred individualnog, poželjno rješenje za ljude bi bilo ograničavanje čovjekovih sloboda samo u onoj mjeri koliko je to potrebno za humano odvijanje života društva. Navedeno podrazumijeva poštivanje ljudskog digniteta u svim fazama njegovog života, jer čovjekov dignitet²⁴ je jedna od glavnih karakteristika ljudi kao humanih bića. U Americi se pobornici legalizacije eutanazije ko-

---

²¹ Šeparović, op. cit. 15, 161.

²² Šeparović, op. cit. 15, 68.

²³ Vidi Zečević & Škavić, op. cit. 20, 331.

²⁴ Svaki čovjek stječe dignitet rođenjem, a to jest osobno pravo da bude tretiran kao čovjek pojedinac, a ne kao stvar, životinja ili puko sredstvo za ostvarenje „viših ciljeva“ (državnih, nacionalnih, klasnih itd.). Ljudski dignitet proizlazi iz činjenice što je svaki pojedini čovjek samosvojno ljudsko biće, a što je vrijednost samo po sebi. Sve fizičke osobe su ljudska bića i stoga imaju jednako ljudsko dostojanstvo. Temeljem ljudskog digniteta u kaznenom pravu na sve se osobe odnosi presumpcija nevinosti, dok u građanskom pravu za svaku se osobu presumira poštenje. Povreda ljudskog dostojanstva može se počinuti riječju i djelom i svakoj fizičkoj osobi pripada pravo na kaznenopravnu i građanskopravnu zaštitu svoga dostojanstva. Kao što je rečeno, ljudsko dostojanstvo stječe se rođenjem, a traje i nakon smrti i sastoji se u pravu živih na poštovanje umrloga. Prema Kantu ljudska bića su sposobna da budu moralna zato što samo ljudi imaju svoje dostojanstvo. Ljudski dignitet zajamčen je Ustavom Republike Hrvatske i nitko ga se ne može odreći. Pravni leksikon 2007, 249- 250. Članak 35. Ustava Republike Hrvatske glasi: „Svatom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.“ „Opća deklaracija o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda iz 1948. godine počinje u prvom članku rečenicom: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima.“

riste terminom dignitet (eng. *dignity*) kako bi izrazili svoj stav da neka umiranja treba ubrzati, dok u isto vrijeme protivnici legalizacije eutanazije termin dignitet rabe kako bi izrazili protivljenje liječničkom asistiranju pri suicidu smatrajući da ono stigmatizira život bolesnih i nemoćnih.²⁵ Usmrćenje na zahtjev i asistirani suicid su ozbiljne kušnje za zakonodavca, pravnike, liječnike, građane i nameću brojna medicinska, pravna, filozofska, religijska, etička, deontologijska i druga pitanja.²⁶ Napredak medicinske znanosti uvijek nanovo aktualizira problematiku eutanazije kao usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida. Pravna znanost dužna je pratiti razvoj medicinske znanosti kako bi se izbjegle tzv. pravne praznine u kaznenopravnom uređenju usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida. U posljednje vrijeme snažno se razvija bioetika kao akademska disciplina koja daje odgovore na mnoga etička pitanja vezana za početak i kraj života, stoga su liječnici, pravnici i zakonodavac u svom djelovanju dužni uzeti u obzir njezina dostignuća i rezultate. Bioetika je riječ grčkog podrijetla gdje *bios* znači život, a *ethos* običaj, navada, značaj, ćud. U doslovnom prijevodu bioetika je etika života.²⁷

2. POJAM SMRTI I KRITERIJI UTVRĐIVANJA SMRTI

Smrt čovjeka je biološka činjenica, pravna činjenica, filozofsko pitanje, odnos prema smrti je bitna odrednica svake religije. Ljudska bića su svjesna svoje smrtnosti, stoga su umiranje i smrt sastavni dio svakog ljudskog života. U svijetu se svakodnevno događa smrt uzrokovana prirodnim tijekom starosti, bolestima, nezgodama, katastrofama, ratovima, terorom i kriminalom, te se može reći da se čovjek svakodnevno susreće sa smrću. Odnos prema smrti određuje čovjekov život, utječe na njegove stavove i ponašanje. Suočavanjem sa smrću život prihvaćamo ozbiljnije jer je neponovljiv. Smrt je važna pravna činjenica, jer trenutkom smrti prestaju određena prava i obveze, nastaju određena prava i obveze, odnosno smrt uzrokuje niz pravnih učinaka.²⁸ Ukoliko smrt nije prirodna, može

---

²⁵ Behuniak, op. cit. 14, 17.

²⁶ Zečević & Škavić, op. cit. 20, 314.

²⁷ Warren Thomas Reich, spiritus movens i urednik bioetičke enciklopedije, definira "bioetiku kao sustavno proučavanje moralnih dimenzija – uključujući moralno gledanje, odluke, ponašanje i odgovorno držanje – znanost o životu i skrbi za zdravlje, primjenjujući različite etičke metodologije s interdisciplinarnom impostacijom". Corado Viafora drži da je bioetika primijenjena etika na nove probleme koji se pojavljuju na rubovima života. Vidi Matulić 2001, 76.

Pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu osnovan je 2009. godine UNESCO Chair Unit iz bioetike i prava, što govori o važnosti bioetike u pravnoj znanosti u reguliranju brojnih pitanja vezanih za medicinsku skrb, početak i kraj života.

²⁸ U Republici Hrvatskoj činjenica smrti i trenutak smrti fizičke osobe dokazuje se izvatkom iz matice umrlih, pravomoćnim rješenjem suda donesenim u postupku za dokazivanje smrti ili pravomoćnim rješenjem suda donesenim u postupku za proglašenje nestale osobe umrlom. Postupci proglašenja nestale osobe umrlom i dokazivanja smrti su izvanparnični postupci koje provode

doći do kaznene i građanske odgovornosti osobe koja je uzrokovala smrt. Kaznenopravna zaštita čovjekova života traje do smrti.²⁹ Ugrožavanje i povreda života dopušteni su iznimno u slučajevima krajnje nužde, nužne obrane ili u obavljanju službene dužnosti. Zadiranja u život osobe učinjena bez njenog pristanka, poduzeta u nužnoj obrani, stanju krajnje nužde i u obavljanju službene dužnosti pod pretpostavkama propisanim Kaznenim zakonom, nisu protupravna i potvrda su prava na život jer se upravo navedenim postupanjima štiti pravo na život kao najveće pravno dobro od protupravnih zadiranja.

Medicinska znanost daje odgovor kada završava ljudski život. Znanstveno – tehnološki napredak u suvremenoj medicini omogućuje održavanje života do stadija kada se opravdano postavlja pitanje smislenosti i opravdanosti velikih medicinskih radnji. Navedena saznanja izazivaju moralne dvojbe i traže odgovore do kojih nije lako doći. Zbog straha od prigovora o preranom prekidanju života i kaznenopravne odgovornosti od usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida medicinsko osoblje može danas održavati život čovjeka produžujući umiranje brojnim izvanrednim zahvatima upotrebom suvremene tehnologije. Radi dobrobiti bolesnika medicina treba odrediti kada nastupa smrt i kada ne treba poduzimati izvanredne medicinske zahvate radi nepotrebnog produžavanja umiranja pritom poštujući dostojanstvo čovjeka i u zadnjoj fazi života. Pravna znanost treba odrediti jasne granice poštivajući medicinsku znanost kada medicinsko osoblje svojim djelovanjem ulazi u kaznenopravnu zonu. Na navedeni način postiže se da pacijenti dobiju najbolju moguću skrb, a zdravstveni djelatnici budu lišeni tereta moralnih dvojbi o ispravnom postupanju, sumnji da li su u kaznenopravnoj zoni i nerazumnih zahtjeva obitelji pacijenata za bezrazložnom uporabom medicinske tehnike kada to više nema medicinski opravdanog razloga. Skraćivanje života je kazneno djelo, stoga postavljanjem jasnih zakonskih kriterija kada nastupa smrt, temeljenih na medicinskoj znanosti i propisivanjem postupka za utvrđivanje smr-

---

nadležni općinski sudovi sukladno Zakonu o proglašenju nestalih osoba umrlima i o dokazivanju smrti (Narodne novine broj 10/74). Brojni su građanskopravni učinci uzrokovani smrću fizičke osobe. Smrću se otvara nasljedstvo svake fizičke osobe iza koje je ostala ostavina. Sastav ostavinske mase može ovisiti od trenutka smrti ostavitelja. Brak prestaje smrću bračnog druga, strogo osobne obveze i prava fizičke osobe prestaju smrću itd.

²⁹ Prema **čl. 319. Zakona** o kaznenom postupku (Narodne novine broj 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14) pregled i obdukcija tijela poduzet će se uvijek kad postoji sumnja ili je očito da je smrt prouzročena kaznenim djelom ili je u svezi s počinjenjem kaznenog djela. Ako je tijelo već pokopano, odredit će se ekshumacija radi njegova pregleda i obdukcije. Pri obdukciji tijela poduzet će se potrebne mjere da se ustanovi istovjetnost tijela i u tu će se svrhu posebno opisati podaci o vanjskim i unutarnjim tjelesnim osobinama tijela. Ekshumaciju može naložiti samo sud.

Prema podacima Zavoda za sudsku medicinu i kriminalistiku Medicinskog fakulteta u Zagrebu na prirodne smrti otpada oko 65 – 70 % od svih izvršenih obdukcija. Vidi *Zečević & suradnici* 2004, 7.

ti, omogućuje se medicinskom osoblju pružanje najbolje zdravstvene zaštite bolesnicima bez straha od prigovora da nisu sve poduzeli i kaznene odgovornosti. Ukoliko ne postoje jasni kriteriji o stručnom, etičnom i zakonitom postupanju medicinskog osoblja prilikom umiranja bolesnika, bit će sputani teretom da mogu biti među ostalim optuženi za eutanaziju ili asistirani suicid. S obzirom na to da kazneno pravo štiti minimum morala društva,³⁰ kaznena odgovornost liječnika je najuža, a etička najšira.

Suvremena medicina poznaje nekoliko definicija smrti:

1. *Klinička smrt*

Klinička smrt je karakterizirana prestankom disanja, odnosno prestankom rada srca i cirkulacije krvi. Ovo stanje može biti reverzibilno u nekim slučajevima ako se primijeni hitan reanimacijski postupak.

2. *Srčana smrt*

Srčana je smrt pojam koji se povremeno upotrebljava za označavanje asistolije koja ne reagira na primijenjene lijekove i terapiju kisikom.

3. *Kortikalna smrt*

Kortikalna smrt karakterizirana je smrću moždanih polutki. Bolesnik je duboko komatozan, ali postoje spontane respiracije i srčana aktivnost.

4. *Moždana smrt*

Moždana smrt je smrt čitavog moždanog tkiva, tj. prestanak rada svih moždanih funkcija.

5. *Smrt moždanog debla*

Smrt moždanog debla karakterizirana je dubokom komom, ne izazivaju se refleksi moždanog debla, uz nepovratno izgubljenu sposobnost disanja. Smrt mozga je ujedno i smrt ljudskog bića, a smrti mozga nema bez smrti moždanog debla.

6. *Biološka smrt*

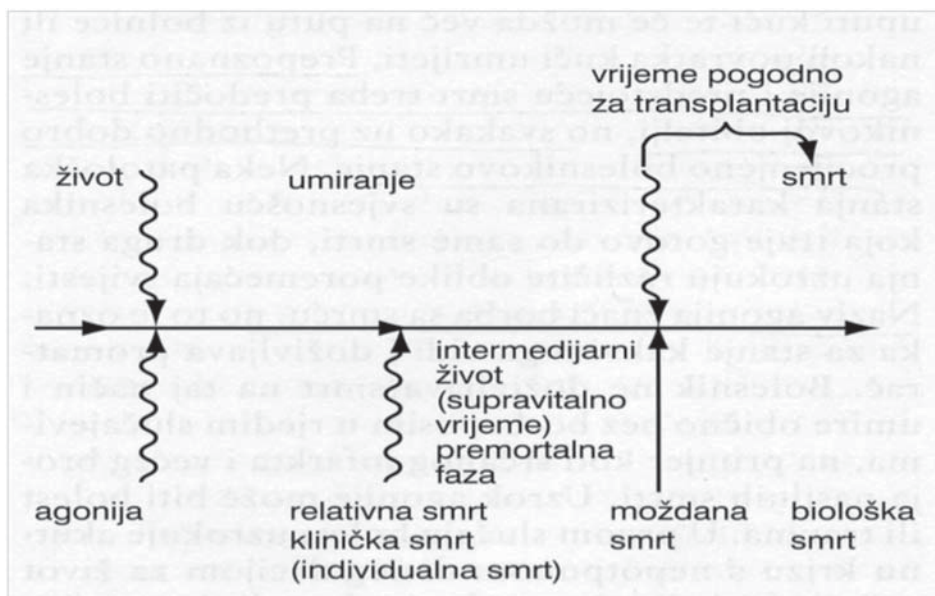
Biološka smrt nastaje 30 do 36 sati nakon kliničke smrti. U organizmu više nema živih stanica. Biološka smrt neminovno slijedi nakon kliničke smrti ako nije proveden reanimacijski postupak.³¹

---

³⁰ Novoselec 2009, 7.

³¹ Znidarčić (ur.), op. cit. 2, 55- 56.

Slika 1: Faze umiranja (prema Sandritter – Beneke, modificirano)³²

Iz navedene slike razvidno je da smrt u većini slučajeva ne nastupa trenutačno, već da između života i smrti postoji proces umiranja. Može se reći da je umiranje sastavni dio života, odnosno razdoblje između života i smrti, jer ukoliko se u fazi umiranja ne uspije reanimirati umirućeg, nastupa smrt. Umiranje započinje agonijom nakon čega nastupa relativna smrt - klinička smrt. Između kliničke smrti i moždane smrti ukoliko se čovjek ne reanimira i uspostavi ponovno funkcija disanja i rada srca nastupa moždana smrt – smrt čovjeka. Nastupom moždane smrti postoji mogućnost transplantacije organa. Biološka smrt je smrt svih stanica u organizmu.

Većina značajnih međunarodnih i nacionalnih znanstvenih organizacija, te velik broj nacionalnih zakonodavstava prihvatio je kriterij moždane smrti.³³ Usavršavanjem medicinske znanosti i tehnologije, posebno postupka reanimacije, kao i osnivanjem jedinica intenzivnog liječenja, smrt nakon 1950. godine više nije značila prekid disanja i rada srca. Postalo je moguće umjetno održavati disanje i otkucaje srca, stoga je medicinska znanost trebala utvrditi novi pojam smrti.³⁴ Sidneyskom deklaracijom 1968. godine medicinska struka se usuglasila da čovjek može biti mrtav usprkos tome što sve, odnosno mnoge stanice u tijelu nisu mrtve. Osnovna misao vodilja Deklaracije jest da smrt pojedinih stanica u

³² Zečević & suradnici, op. cit. 29, 28.

³³ Pallis & Harley 2002, 73.

³⁴ Što treba znati o moždanoj smrti? Dostupno na: www.hdm.hr (22. 11. 2014).

tijelu nije toliko značajna koliko izvjesnost da napreduje nepovratni proces kod bolesnika bez obzira na primjenu bilo koje tehnike reanimacije. U Deklaraciji se naglašava da je bitno dokazati prestanak svih funkcija mozga, posebno onih moždanog debla.³⁵ Najčešći uzroci moždane smrti su traumatske ozljeda glave i moždani udar.³⁶ Hrvatsko zakonodavstvo je prihvatilo kriterij *moždane smrti*.³⁷ U Republici Hrvatskoj postupak utvrđivanja moždane smrti propisan je Pravilnikom o načinu, postupku i medicinskim kriterijima za utvrđivanje smrti osobe čiji se dijelovi tijela mogu uzimati radi presađivanja,³⁸ koji je donio ministar zdravstva i socijalne skrb temeljem Zakona o uzimanju i presađivanju dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja.³⁹ Dijagnoza moždane smrti je vrlo ozbiljna i važna medicinska dijagnoza i nužno je poštivanje redoslijeda dijagnostičkih postupaka, kao i osiguravanje da dijagnozu daju nepristrani i stručni liječnici.⁴⁰ Prema Škaviću i Zečeviću od moždane smrti valja razlikovati *dekortikaciju*, tj. smrt ganglijskih stanica isključivo moždane kore. Dekortikacija je patološko–anatomska podloga kliničke slike koja se označuje kao apalijski sindrom ili trajno vegetativno stanje. Dekortikacija nastupa kada reanimacija srčanog aresta zakasni nekoliko desetaka sekundi, pa zato što je korteks u razvoju mozga nastao najkasnije njegove su ganglijske stanice mnogo osjetljivije na nedostatak kisika od onih u bazalnim ganglijima. Velika bitna razlika između moždane smrti i dekortikacije jest u činjenici što je dekortikirana osoba živa s očuvanim spontanim disanjem i cirkulacijom, ali uz potpunu odsutnost svijesti. Upravo su zbog toga neki pravници pokušali ovo stanje označiti kao „socijalnu smrt“, ali se taj termin nije održao.⁴¹ Identifikacijom moždane smrti smatra se da je čovjek mrtav, bez obzira što neki organi, npr. srce i pluća mogu zadržati svoju funkciju umjetnim sredstvima, npr. respiratorom. U tom slučaju, kad imamo utvrđenu moždanu smrt, unatoč umjetno podržavanim otkucajima srca ili disanja, obustavljanje rada umjetnih sredstava, a time i preostalih umjetno podržavanih funkcija ne znači usmrćenje, jer se smatra da moždana smrt znači smrt čovjeka, individue kao osobe. Dakle, ne radi se o eutanaziji već o tehničkom postupku u odnosu na osobu koja je već mrtva.⁴² Nakon što je sa sigurnošću, prema medicinskim kriterijima i na propisan način utvrđena moždana smrt samo se radi transplantacije organa treba umjetno održavati rad srca i disanje, te hranjene i dijaliza organizma kako bi se saču-

³⁵ Zečević & suradnici, op. cit. 29, 335.

³⁶ Što treba znati o moždanoj smrti? Dostupno na: www.hdm.hr (22. 11. 2014).

³⁷ Horvatić & dr., op. cit 7, 264.

³⁸ Pravilnik o načinu, postupku i medicinskim kriterijima za utvrđivanje smrti osobe čiji se dijelovi tijela mogu uzimati radi presađivanja (NN br. 3/06) je stupio na snagu 5. siječnja 2006. godine.

³⁹ Zakona o uzimanju i presađivanju dijelova ljudskog tijela u svrhu liječenja, Narodne novine, broj 177/04.

⁴⁰ Ivančić-Kačer 2009, 100.

⁴¹ Škavić & Zečević 2010, 23.

⁴² Šeparović, op. cit. 15, 92.

vali organi za transplantaciju. Kriteriji za utvrđivanje moždane smrti doneseni su prvenstveno radi transplantacije organa.⁴³ Prihvatanjem moždane smrti kao smrti čovjeka i donošenjem zakona i propisa koji uređuju postupak utvrđivanja moždane smrti i uvjete za transplantaciju, zakonodavac u Republici Hrvatskoj omogućio je hrvatskom zdravstvu da u području transplantacijske medicine bude u samom svjetskom vrhu.⁴⁴ Ovakav pomak je veliko civilizacijsko dostignuće našeg društva, temeljen na medicinskoj znanosti, pravnoj znanosti, organizacijskim sposobnostima društva i nema razloga da se i druga područja na ovakav način ne uredi. Jasni kriteriji u ovom području doveli su do velike uspješnosti hrvatskog zdravstva upravo iz razloga što se struci omogućilo da nesputano radi poštujući jasne zakonske okvire temeljene na doseg medicinske znanosti i tehnologije. Ovaj primjer ukazuje kolika je odgovornost pravne znanosti i zakonodavca u uspješnom funkcioniranju društva i smjernica je da se, poštujući medicinsku znanost, Ustav Republike Hrvatske i međunarodne ugovore koje je Republika Hrvatska ratificirala, na odgovarajući način trebaju urediti i prijeporna pitanja eutanazije i asistiranog suicida kako to više ne bi bila tzv. „siva zona“.⁴⁵

3. USMRĆENJE NA ZAHTJEV

2.1. Eutanazija kao usmrćenje na zahtjev

2.1.1. Definicija i pojmovi eutanazije

Eutanazija je riječ grčkog podrijetla, gdje *eu* znači blag, dobar, a *thanatos* smrt. Doslovno prevedeno eutanazija bi značila „blaga smrt“. Naziv eutanazija prvi je

---

⁴³ *Pallis & Harley*, op. cit. 33, 46.

⁴⁴ Štoviše, od svih zemalja članica Eurotransplanta (Eurotransplant je međunarodna organizacija koja se zalaže za optimalno iskorištavanje raspoloživih donorskih organa. Raspodjela organa se temelji na medicinskim i etičkim načelima), u Hrvatskoj se najkraće čeka na transplantaciju jetara, a multiorganska transplantacija bubreg-gušterača među najuspješnijima je u svijetu. Hrvatska je i treća zemlja po broju donora. Od svega tri darivatelja na milijun stanovnika 2000. godine, broj darivatelja je porastao na 18. Generalni direktor Eurotransplanta dr. Arie Oosterlee istaknuo je na stručnom simpoziju „Hrvatska u Eurotransplantu“ održanom u Zagrebu 26. svibnja 2010. godine, da je Hrvatska u mnogočemu nadmašila početna očekivanja i rezultate dugogodišnjih članica Eurotransplanta. *Cafuk* 2010, 32.

⁴⁵ Kaznenopravno uređenje usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida vrlo je bitno i radi mogućih zlouporaba zbog transplantacije organa, jer se sukladno Zakonu o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja (Narodne novine broj 144/12) organi s umrle osobe smiju se uzeti radi presađivanja samo ako se darivatelj za života nije tome u pisanom obliku protivio, dok je uzimanje organa od živog darivatelja dopušteno samo ako je darivatelj za taj zahvat dao suglasnost u pisanom obliku. Dijelovi tijela umrlog djeteta, te umrle punoljetne osobe koja nije bila poslovno sposobna mogu se uzeti zbog presađivanja samo ako na to u pisanom obliku pristanu oba roditelja, ako su živi ili njegov zakonski zastupnik ili skrbnik.

upotrijebio *Francis Bacon* (1561. – 1626.) u svome djelu „*Novum organum*“ 1620. godine.⁴⁶ Eutanazija se često sinonimno naziva ubojstvom iz samilosti (eng. *mercy killing*), dostojanstvenom smrću (eng. *death with dignity*) ili ugodnom smrću (eng. *pleasant death*). U Medicinskoj enciklopediji eutanazija je označena kao umjetno izazivanje „blage smrti“ kod neizlječivih bolesnika, namjerno skraćivanje ljudskog života, da bi se bolesniku skratile patnje. Ublažavanje tegoba sve do časa prirodne smrti, makar kako daleko se išlo, ne naziva se eutanazijom.⁴⁷ Prema Šeparoviću u općem značenju eutanazija je namjerno skraćenje života neizlječivom bolesniku ili nesrećenoj osobi, radi skraćivanja patnji, ili općenito usmrćivanje (drugog) iz nekog humanog razloga.⁴⁸ *Gavella* definira eutanaziju kao postupak za olakšanje i skraćenje patnje neizlječivim bolesnicima, uključujući i njihovo usmrćenje.⁴⁹ *Kurtović* i *Petrić* pod pojmom eutanazije podrazumijevaju svaki čin ili propust koji uzrokuje smrt radi uklanjanja boli.⁵⁰ U rječniku kaznenog prava *Cvitanović* i *Šeparović* navode da je eutanazija djelovanje liječnika ili druge osobe kako bi teško i neizlječivo bolestan pacijent koji pati imao „laku“ odnosno „dobru“ smrt.⁵¹ *Turković*, *Roksandić Vidlička* i *Maršavelski* smatraju da pojam eutanazije označava svaki čin usmrćenja drugoga s ciljem da ga se liši nepodnošljivih patnji uzrokovanih njegovim teškim zdravstvenim stanjem.⁵² Prema mojem mišljenju eutanazija je namjerno samilosno usmrćivanje neizlječivog bolesnika na njegov ozbiljan i izričit zahtjev kako bi mu se skratile teške patnje. U tradiciji judeo-kršćanskog svjetonazora, eutanazija bez bolesnikova pristanka jest ubojstvo, a uz njegov pristanak i samoubojstvo i ubojstvo.⁵³ Pravna teorija razlikuje više vrsta eutanazije. Najčešće je podjela na aktivnu, pasivnu, dragovoljnu, nedragovoljnu, oporučnu i prisilnu eutanaziju, koju je u hrvatsku pravnu literaturu uveo Šeparović.⁵⁴

1. Aktivna (pozitivna) eutanazija je izravno skraćenje života aktivnom pomoći u umiranju. Zabranjena je u gotovo svim zemljama. Aktivna eutanazija zasniva se na slobodnoj i opetovanoj odluci pacijenta, a u pravilu je izvršava liječnik.⁵⁵

Ustaljeno je mišljenje da se aktivna eutanazija vrši davanjem velikih doza analgetika ili narkotika. To se ne može nazvati eutanazijom, jedino kada se daje

---

⁴⁶ Medicinska enciklopedija, Svezak IV, Zagreb, 1960, 28.

⁴⁷ Ibid

⁴⁸ Šeparović, op. cit. 15, 91.

⁴⁹ *Gavella* op. cit. 12, 71.

⁵⁰ *Kurtović & Petrić* 2000. Dostupno na: <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/aktualno/hrv/20030306/Kazneno-djelo-usmrćenja-nazahtjev-pdf> (21. studenog 2014).

⁵¹ *Horvatić & dr.*, op. cit. 7, 87.

⁵² *Turković & Roksandić Vidlička & Maršavelski* op. cit. 4, 225.

⁵³ *Znidarčić*, op. cit. 2, 70.

⁵⁴ Šeparović, op. cit. 15, 91.

⁵⁵ Ibid.

jednokratno visoka doza, nego liječenje s rizikom. Davanje većih doza analgetika ili narkotika trebalo bi biti prihvaćeno kao rizik liječenja, kao što je to i kirurški zahvat. Umirućem bolesniku treba ublažavati bol kako bi se i u zadnjim trenucima njegova života sačuvalo dostojanstvo čovjeka. Navedeno stajalište sukladno je i kršćanskom katoličkom stajalištu izraženom kroz misao *pape Pia XII: Ako između narkoze i skraćivanja života ne postoji nikakva izravna uzročna veza uspostavljena voljom zainteresiranih ili po prirodi stvari (to bi bio slučaj ako suzbijanje boli ne bi moglo biti postignuto nego skraćivanjem života) i ako, nasuprot tome, davanje lijekova samo po sebi proizvodi dva različita učinka, ublažavanje bolova i skraćivanje života, dakle dopušteno je.*⁵⁶

2. Pasivna (negativna) eutanazija označava nepoduzimanje medicinskih mjera na zahtjev bolesnika koje bi vodile prema poboljšanju stanja bolesnika, te se na taj način izravno ubrzava prirodni tijek umiranja bolesnika.

Pasivna eutanazija se godinama označavala kao termin koji znači pomoć umirućem bolesniku puštanjem da umre izbjegavanjem posebnih mjera za produženje života,⁵⁷ naravno uz pristanak bolesnika. Smatralo se, a neki i danas tako drže, da se o pasivnoj eutanaziji radi u slučajevima propuštanja primjene suviše aktivne terapije ili sredstava kojima se umjetno produžava život.

Nužno je razlikovati:

- a) pasivnu eutanaziju i
- b) odustajanje liječnika da svim silama produži agoniju, što znači prestanak „mučenja“ bolesnika „da ode u miru“, te stoga smatram da se nikako ne može izjednačiti s pasivnom eutanazijom. Tome u prilog ide i općeprihvaćena definicija smrti čovjeka kao trajnog prestanka funkcije središnjeg živčanog sustava, poznatija kao smrt mozga.

Na seminaru kriminalističke škole u Liegeu 1950.-1951. usvojeni su pojmovi *orthothanasie* i *dysthanasie*. Ortotananzija se sastoji u tome da se neizlječivog bolesnika pusti umrijeti prirodnom smrću bez ikakvih zahvata ili pothvata, koji su ionako suvišni. Distanazija je postupak i nastojanje, da se neizlječivom bolesniku što više produlji život primjenom izvanrednih postupaka, bez kojih bi inače brzo umro.⁵⁸ *Papa Pio XII* još je 1958. godine istaknuo da u beznadnim slučajevima nastaje trenutak kada treba prekinuti reanimacijske napore i kada se ne treba suprotstavljati smrti.⁵⁹ *Brazilski bioetičar Pessini* ponovno aktualizira termin *distanazija* (riječ grčkog podrijetla, gdje *dys* znači čin s greškom, a *tha-*

---

⁵⁶ *Pessini*, 2004, 219.

⁵⁷ Šeparović, op. cit. 15, 91.

⁵⁸ Medicinska enciklopedija, op. cit. 46, 30.

⁵⁹ *Bačić* 1998, 54.

natos smrt) kojim označava produžavanje života terapijskom upornošću, naročito u trajno vegetirajućim stanjima ili kod terminalnih bolesnika.⁶⁰ Distanazija je sadržajno suprotna eutanaziji, jer je eutanazija skraćivanje života dok distanazija znači produženje agonije.⁶¹ Terapijska sredstva koja zbog svoje neučinkovitosti i beskorisnosti doprinose produžavanju procesa umiranja u nedogled terapijsko su nasilje i negiraju čovjekovo pravo na dostojanstvenu smrt. Svaki terminalni bolesnik⁶² ima pravo na nenasilno liječenje, ublažavanje bolova i patnje na najmanju mjeru, na dostojanstveno umiranje i smrt. Španjolski moralni teolozi *Vidal* i *Gafo* pojmom *ortonanzija* (riječ grčkog podrijetla, gdje *ortho* znači koristan, a *thanatos* smrt) označavaju dostojanstvenu smrt, zalažu se za koncept palijativne skrbi terminalnih bolesnika. Ortonanzija je put koji odbacuje eutanaziju kao skraćivanje života i distanaziju kao produženje agonije umirućem, te se zalaže za dostojanstvenu smrt u miru bez skraćivanja života ili umjetnog produživanja života.⁶³ Prekid uzaludne terapije, odnosno beskorisnog tretmana, zapravo je prepuštanje bolesti da ide svojim tokom, onako kako je to bilo od pamtivijeka prije aktualne ere velikih uspjeha reanimacijske medicine i to nije pasivna eutanazija. Ovakav postupak prihvatilo je i Vijeće Europe putem preporuke broj 1418 (1999) - *Zaštita ljudskih prava i dostojanstva neizlječivih i terminalnih bolesnika*. Odluka bolesnika ili njegovog punomoćnika je preduvjet za ovakav postupak.

3. Dragovoljna eutanazija podrazumijeva pomaganje u umiranju na bolesnikov zahtjev ili molbu.⁶⁴

Neizlječivi bolesnik može tražiti eutanaziju u stanju teških bolova i patnji. Države koje su legalizirale eutanaziju predviđaju i tzv. oporučnu eutanaziju kao podvrstu dragovoljne eutanazije. Pojedincu se omogućava da unaprijed pisano zatraži eutanaziju za slučaj da kao teški bolesnik ne bude u stanju izraziti svoju volju.

4. Nedragovoljna eutanazija je slučaj kada nema zahtjeva za usmrćenje od bolesnika, jer je bolesnik bez svijesti ili slično.

Nedragovoljna eutanazija je ilegalna u svim državama svijeta, osim u Nizozemskoj gdje su Groningenskim protokolom predviđeni uvjeti za usmrćenje neizlječive novorođenčadi koja teško pate, na zahtjev roditelja.⁶⁵

---

⁶⁰ *Pessini*, 2004.

⁶¹ *Bošković* 2007, 202.

⁶² Terminalnim bolesnikom definiran je onaj čije stanje je nepovratno, neovisno da li je retiran ili ne i koji pokazuje visoku vjerojatnost da će preminuti u relativno kratkom vremenskom razdoblju (na primjer, od tri do šest mjeseci).; American College of Physicians Ethics Manual part 2.

⁶³ *Pessini*, op. cit. 60, 206-209.

⁶⁴ Šeparović, op. cit. 15, 91.

⁶⁵ *Frković* 2010, 51- 52.

5. Oporučna eutanazija omogućava u državama u kojima je legalna poslovno sposobnom pojedincu da pisanom izjavom volje zatraži eutanaziju za slučaj da kao teški bolesnik ne bude u stanju izraziti svoju volju. Oporučna eutanazija može biti aktivna ili pasivna. *Turković, Roksandić Vidlička i Maršavelski* s pravom ukazuju da termin oporučna eutanazija nije adekvatan s obzirom na to da je oporuka u hrvatskom pravu posljednja odredba volje koja se otvara tek nakon smrti oporučitelja, dok se oporučnom eutanazijom u državama gdje je legalna reguliraju situacije koje prethode smrti.⁶⁶

6. Prinudna eutanazija nije eutanazija u pravom smislu jer se radi o usmrćenju ili ubrzavanju umiranja protiv volje bolesnika. Kažnjava se kao ubojstvo.⁶⁷

2.1.2. Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev

Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev novo je kazneno djelo u hrvatskom kaznenom pravu. U Kraljevini Jugoslaviji je postojalo ovo kazneno djelo čiji je zakonski opis u članku 168. Krivičnog zakona iz 1929. godine doslovno glasio: „*Ko liši života kakvo lice na njegov izričit i ozbiljan zahtjev ili zamolbu, kazniće se zatočenjem od pet godina ili zatvorom. Ako je ovakvo lišenje života izvršeno usled sažaljenja prema bednom stanju ovoga lica, učinilac će se kazniti zatvorom do tri godine*“.⁶⁸ Kazneno zakonodavstvo Socijalističke Republike Hrvatske nije sadržavalo takvo kazneno djelo, premda je postojala inicijativa 1976. godine da se uvede u tada novi Krivični zakon SRH. Osamostaljenjem Republika Hrvatska preuzela je Krivični zakon SR Hrvatske iz 1977. godine u kojem nije predviđeno usmrćenje na zahtjev, te se eutanazija po tom zakonu tretirala kao ubojstvo. Hrvatskim Kaznenim zakonom⁶⁹ koji je stupio na snagu 1. siječnja 1998. godine predviđeno je kazneno djelo usmrćenja na zahtjev.⁷⁰ Radi evaluacije zakonskog opisa kaznenog djela usmrćenja na zahtjev prema novom kaznenom zakonu bitno ga je usporediti sa zakonskim opisom starog kaznenog zakona. Zakonski opis ovog kaznenog djela u članku 94. Kaznenog zakona koji je bio na snazi do 31. prosinca 2012. godine glasi: „Tko drugog usmrti na njegov izričit i ozbiljan zahtjev, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.“⁷¹ U novom hrvatskom Kaznenom zakonu koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine opis kaznenog djela usmrće-

⁶⁶ *Turković & Roksandić Vidlička & Maršavelski*, op. cit. 4, 225.

⁶⁷ Šeparović, op. cit. 15, 92.

⁶⁸ Šeparović, op. cit. 15, 93.

⁶⁹ Kazneni zakon, Narodne novine broj 110/97.

⁷⁰ Šeparović, op. cit. 15, 93.

⁷¹ Kazneni zakon, Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11.

nja na zahtjev u članku 112. stavak 3. glasi: „Tko usmrti drugog na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“.⁷² Zahtjev za usmrćenjem prema oba zakona mora biti istovremeno izričit i ozbiljan. Izričit je takav zahtjev koji je nedvojbena i nedvosmislena te je upravljen na usmrćenje osobe koja ga je postavila. Izričit zahtjev mora postaviti osoba koju na temelju toga zahtjeva počinitelj usmrćuje. Neće se raditi o kaznenom djelu usmrćenja na zahtjev ako taj zahtjev, pa bio on i izričit, postavi neka druga osoba, a ne ona koju na temelju toga zahtjeva počinitelj usmrćuje. Forma postavljanja zahtjeva nije presudna. Ako je izričit, zahtjev je valjan bez obzira da li je postavljen u usmenom ili pismenom obliku.⁷³ Osim što mora biti izričit mora biti i ozbiljan. To znači da osoba koja postavlja zahtjev mora u potpunosti biti svjesna toga zahtjeva. Prema tome, ozbiljan zahtjev može dati samo „ubrojiva osoba“, koja može potpuno vladati svojom voljom i upravljati svojim postupcima. Zahtjev „smanjeno ubrojive“ ili „neubrojive osobe“ stoga nije ozbiljan.⁷⁴ Smatram da zahtjev mora biti i opetovan jer počinitelj ovog kaznenog djela bez obzira na motiv ne može biti siguran nakon samo jednog zahtjeva da li je takav zahtjev ozbiljan i zato što u suprotnom čini nepriviligirano kazneno djelo ubojstva. Osim neubrojivih i smanjeno ubrojivih osoba ozbiljan zahtjev ne mogu postaviti niti djeca i maloljetnici, kao ni osobe koje nemaju punu poslovnu sposobnost. Osoba koja nema potpunu poslovnu sposobnost⁷⁵ i koja nije u stanju brinuti se o svim svojim pravima, potrebama i interesima, odnosno samostalno poduzimati određene poslove i radnje poput raspolaganja imovinom, plaćom ili donositi odluke o zdravlju, nije osoba koja može postaviti ozbiljan zahtjev za vlastitim usmrćenjem. Zahtjev duševno bolesne osobe smatrati će se ozbiljnim ako je dan u stanju kojem je ta osoba bila sposobna za rasuđivanje npr. duševno bolesna osoba koja pati od shizofrenije i koja se nalazi u stanju remisije u kojem postoji sposobnost za rasuđivanje zahtjeva da je netko usmrti. Navedeno je sukladno sudskoj praksi Vrhovnog suda Republike Hrvatske (VSHR, I KŽ-343/05-6).⁷⁶ Ozbiljan i izričit zahtjev mora se postaviti neposredno prije izvršenja djela, ne može se postaviti *pro futuro*.⁷⁷ Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev može se počinuti samo sa izravnom namjerom. S obzirom na to da zahtjev žrtve mora biti izričit i ozbiljan ovo kazneno djelo ne može se počinuti iz svjesnog ili nesvjesnog nehaja ili s neizravnom namjerom. Kod usmrćenja na zahtjev počiniteljeva svijest mora obuhvatiti ozbiljan i izričit zahtjev žrtve za usmrćenjem, jer počinitelj usmrćuje drugoga zbog njegova zahtjeva. Ukoliko takav zahtjev žrtve nije obuhvaćen počiniteljevom izravnom namjerom, radi se o kaznenom djelu ubojstva,

⁷² Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15.

⁷³ Horvatić & Šeparović, op. cit. 8, 67.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Obiteljski zakon, Narodne novine broj 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, 25/13, 05/15.

⁷⁶ Derenčinović, op. cit. 9, 81.

⁷⁷ Horvatić & Šeparović, op. cit. bilj. 8, 67.

jer počinitelj iz drugog razloga usmrćuje žrtvu. Državno odvjetništvo pokreće kazneni progon po službenoj dužnosti u slučaju osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo usmrćenja na zahtjev. U hrvatskoj sudskoj praksi zabilježen je samo jedan slučaj kaznenog djela usmrćenja na zahtjev.

Prema presudi Vrhovnog suda Republike Hrvatske poslovnog broja KŽ-570/03 od dana 19. listopada 2004. godine počinitelj koji je oštećenici, nakon dogovora da zajedno pođu u smrt, zadao nožem ubodnu ranu u leđa, koja je bila jedan od uzroka njezine smrti, počinio je kazneno djelo usmrćenja na zahtjev iz čl. 94. KZ bez obzira na to što je i oštećenica zadala sama sebi brojne tjelesne ozljede koje su pridonijele smrtnom ishodu i što je bila blaže mentalno retardirana, a u vrijeme postavljanja zahtjeva i pod utjecajem alkohola i sedativa. Državni odvjetnik prigovario je ocjeni suda da je zahtjev oštećenice izričit i ozbiljan, ističući da je oštećenica bila mentalno retardirana osoba pa zbog toga i sugestibilna, pogotovo što je bila u vrijeme događaja pod utjecajem sedativa, što je dovelo do izrazito smanjene kritičnosti, kako u pogledu vlastitih odluka, tako i u pogledu prihvaćanja i razumijevanja odluka drugih osoba.⁷⁸ Smatram da u konkretnom slučaju oštećenica nije mogla dati ozbiljan zahtjev za okončanjem svoga života iz razloga što se radilo o osobi s poremećajem blaže mentalne retardacije koja je uz to bila pod utjecajem alkohola i tableta za smirenje. Šeparović i *Derenčinović* su u pravu kada tvrde da izričit i ozbiljan zahtjev ne može dati dijete, maloljetna osoba, odnosno osoba kojoj je sposobnost shvaćanja njezina postupanja i vladanja vlastitom voljom smanjena ili pak one osobe koje nisu u stanju vladati svojom voljom i upravljati svojim postupcima.⁷⁹ Prema hrvatskom Kaznenom zakonu biopsihološke osnove neubrojivosti su duševna bolest, privremena duševna poremećenost, nedovoljni duševni razvoj ili neki drugi teži duševni poremećaj.⁸⁰ Mentalna je retardacija poremećaj sa značajnim ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem uz istodobni nedostatak ili oštećenje adaptivnog funkcioniranja, a počinje prije 18. godine. Osobe s poremećajem blaže mentalne retardacije vrlo su sugestibilne, mogu se osposobiti za jednostavnije poslove, u najvećem broju nesamostalne.⁸¹ Suviše, prema Obiteljskom zakonu koji je u vrijeme donošenja presude bio na snazi nedovoljni duševni razvoj bio je jedan od razloga za potpuno ili djelomično lišenje poslovne sposobnosti pod uvjetima propisanim zakonom. Privremena duševna poremećenost označuje privremeni poremećaj većine psihičkih funkcija, dok traje učinak endogenog ili egzogenog izazivača (opijenost alkoholom, trovanje narkoticima, medicinskim i kemijskim sredstvima, stanje iscrpljenosti, premorenosti itd.). Najveće forenzičko značenje imaju poremećaji

---

⁷⁸ Vidi *Novoselec* 2005, 211. – 219.

⁷⁹ *Horvatić & Šeparović*, op. cit. bilj. 8, 67.

⁸⁰ *Kozarić – Kovačić & Grubišić – Ilić & Grozdanić* 2005, 27.

⁸¹ *Ibid.* 231- 232.

pod utjecajem alkohola ili droga.⁸² Slijedom navedenoga smatram da oštećenica s poremećajem blaže mentalne retardacije nakon višednevnog lutanja, pod utjecajem sedativa i nakon cjelonoćnog konzumiranja alkohola nije mogla dati ozbiljan zahtjev za njezino usmrćenje, a pogreška je Suda to što nije provedeno medicinsko – psihijatrijsko vještačenje kako bi se utvrdilo da li je oštećenica bila „ubrojiva“, odnosno da li je oštećenica bila sposobna postaviti ozbiljan zahtjev za njezinim usmrćenjem.

Kaznena zakonodavstva u svijetu reguliraju eutanaziju kao usmrćenje na zahtjev na tri načina:

1. kao kazneno djelo ubojstva,
2. kao privilegirano kazneno djelo ubojstva,
3. zakonskim propisivanjem uvjeta za eutanaziju legalizira se eutanazija kao usmrćenje na zahtjev.

Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev u Republici Hrvatskoj je privilegirano kazneno djelo, odnosno privilegirani oblik ubojstva. Njegova privilegiranost prema starom KZ proizlazila je iz činjenice što u zakonskom opisu nije bilo suprotstavljenih interesa između počinitelja i žrtve, kao kod kaznenog djela ubojstva. Suvviše, postojala je suglasnost između usmrćitelja i žrtve-osobe koja traži usmrćenje, žrtva je trebala zahtijevati vlastito usmrćenje. Zbog toga je usmrćenje na zahtjev bilo kažnjivo, ali blažom kaznom od one koja je bila propisana za ubojstvo (članak 90. Kaznenog zakona – Za kazneno djelo ubojstva bila je propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina).⁸³ Smatram da ovo kazneno djelo nije trebalo biti privilegirano zbog same činjenice što nema suprotstavljenog interesa između počinitelja i žrtve, već da bi tek teško zdravstveno stanje žrtve trebalo dati karakter privilegiranog kaznenog djela usmrćenju na zahtjev, što je jedna od osnovnih karakteristika eutanazije kao usmrćenja na zahtjev. Naime, ukoliko počinitelj ne postupa s altruističkim motivima tada nema mjesta privilegiranoosti kod počinjenja ovog kaznenog djela. Sukladno zakonskoj formulaciji prema starom KZ počinitelj kaznenog djela usmrćenja na zahtjev nije morao postupati iz sažaljenja prema teškom zdravstvenom stanju bolesnika – žrtve kako bi usmrćenjem prekinuo boli i patnje, jer žrtva nije morala, prema tadašnjem zakonskom opisu, uopće biti u teškom zdravstvenom stanju. Zakonodavac je u novom kaznenom zakonu izmijenio zakonski opis ovog kaznenog djela, jer usmrćenje žrtve samo iz samilosti prema njegovu teškom zdravstvenom stanju i na njegov ozbiljan i izričit zahtjev su privilegirajuće okolnosti koje ovo kazneno djelo čine privilegiranim u odnosu na kazneno djelo ubojstva. Zbog navedenog je u novom KZ i propisana blaža kazna od jedne do tri godine zatvora za počinitelje u odnosu

---

⁸² Ibid. 27.

⁸³ Horvatić & dr., op. cit 7, 625.

na kazneno djelo usmrćenja na zahtjev prema starom KZ, za koje je bila propisana kazna zatvora od jedne do osam godina i u kojem teško zdravstveno stanje žrtve nije ulazilo u biće kaznenog djela, već samo ozbiljan i izričit zahtjev žrtve. Sudska praksa temeljem medicinskih standarda treba uspostaviti kriterije teškog zdravstvenog stanja i državno odvjetništvo već u fazi istrage u svakom pojedinom slučaju treba naložiti medicinsko vještačenje kako bi se utvrdilo da li je žrtva bila u teškom zdravstvenom stanju.

2.1.3. Odnos između kaznenog djela usmrćenja na zahtjev i eutanazije

Po motivima eutanazija bi se mogla izjednačiti sa zakonskim opisom kaznenog djela usmrćenja na zahtjev prema starom Kaznenom zakonu. Suštinsko obilježje eutanazije je samilost (osjećaj tuđe boli kao svoje). Za eutanaziju se zahtijeva posebno stanje žrtve, koje se može označiti beznadnim i osobito bolnim, mučnim, neizdrživim, zbog čega se smrt ukazuje kao jedini izlaz iz toga neizdrživog stanja. Da bi se ispunili uvjeti za tzv. privilegirano ubojstvo prema starom Kaznenom zakonu, zahtjev za usmrćenje morao je biti izričit, konkretan, aktualan, a povrh svega osoba koja traži prekid života morala je biti svjesna i „ubrojiva“. Iako neki smatraju da je usmrćenje na zahtjev prema starom Kaznenom zakonu zapravo eutanazija, to nije isto, iako bi se u tim okolnostima ona najčešće i počinila, odnosno iz samilosti prema osobi koja moli da se usmrti kako bi se oslobodila nepodnošljive patnje.⁸⁴ Prema tome kazneno djelo usmrćenja na zahtjev prema starom Kaznenom zakonu obuhvaća određene situacije eutanazije (dobrovoljnu - aktivnu i pasivnu), ali je i širi pojam. Usmrćenje na zahtjev nije se moglo poistovjetiti s eutanazijom, ali ju je pokrivalo i omogućavalo da se tretira na privilegirani način.⁸⁵ Pogrešan je stav autora koji smatraju da je eutanazija pojam širi od usmrćenja na zahtjev iz razloga što prinudna i nedragovoljna eutanazija su usmrćenja bez zahtjeva žrtve. Prinudna i nedragovoljna eutanazija su ubojstva bez privilegirajućih okolnosti i nisu eutanazija u užem smislu koja podrazumijeva zahtjev za usmrćenjem, jer žrtva bez obzira na teško zdravstveno stanje nije dala zahtjev za usmrćenjem, odnosno protivi se usmrćenju. S obzirom da ne postoje objektivni kriteriji kvalitete života, kvaliteta života je uvijek subjektivna stvar pojedinca, stoga teško zdravstveno stanje žrtve bez njezinog zahtjeva za usmrćenjem u slučajevima prinudne i nedragovoljne eutanazije ne mogu biti privilegirajuće okolnosti za usmrtitelja. Američki bioetičar *Pence* ističe da kad se jednom počne ubijati jedna vrsta ljudi zbog neprihvatljive kvalitete života ubrzo

---

⁸⁴ *Derenčinović* 2000. Dostupno na: http://www.monitor.hr/_clanci/eutanazija-u-hrvatskoj-sene-smije-u-ime-hunanosti-ubiti-covjeka/10345/ (25. 11. 2014).

⁸⁵ *Kurtović & Petrić*, op.cit. 50, 11.

će na red doći i druge vrste ljudi.⁸⁶ Prema novom Kaznenom zakonu u članku 112. stavak 3. izmijenila su se obilježja kaznenog djela usmrćenja na zahtjev na način da se eutanazija može poistovjetiti s usmrćenjem na zahtjev. Smatram da usmrćenje na zahtjev obuhvaća samo situacije u kojima počinitelj postupa iz samilosti, a žrtva je neizlječivi bolesnik u teškim bolovima i patnjama. Ukoliko postoji mogućnost ozdravljenja žrtve, ne može se raditi o privilegiranom kaznenom djelu. Naime, Ustav Republike Hrvatske i međunarodne konvencije koje je Republika Hrvatska ratificirala štite život kao temeljno ljudsko pravo i sva postupanja liječnika i drugih građana moraju biti usmjerena spašavanju života koji se može spasiti (u suprotnom radi se o kaznenim djelima nesavjesnog liječenja i nepružanja pomoći), stoga jedino teško zdravstveno stanje neizlječivih bolesnika jest privilegirajuća okolnost kod ovog kaznenog djela. Usmrćenje izlječivih bolesnika bez obzira na njihov zahtjev za usmrćenjem jest ubojstvo. Ustav RH štiti svačiji život bez obzira na kvalitetu života, u svim fazama čovjekova života mora se poštivati dostojanstvo čovjeka i njegov život. Ljudski život nije manje vrijedan kada je čovjek bolestan, stoga su samo teško zdravstveno stanje (bolno, mučno, beznadno) neizlječivog bolesnika i postupanje počinitelja iz samilosti na zahtjev „ubroživog“ bolesnika okolnosti koje usmrćenje na zahtjev čine privilegiranim kaznenim djelom – privilegiranim ubojstvom. U skladu s navedenim je i Kodeks medicinske etike i deontologije⁸⁷ Hrvatske liječničke komore, gdje se u članku 4. navodi da je *namjerno skraćivanje života (eutanazija) u suprotnosti s medicinskom etikom*. Tjelesni integritet bolesnika poštuje se kroz sljedeće odredbe istog članka; Želju dobro informiranog pacijenta, koji boluje od neizlječive bolesti, jasno izraženu pri punoj svijesti u pogledu umjetnog produživanja života, treba poštovati primjenjujući pozitivne zakonske propise. *Nastavljanje intenzivnog liječenja pacijenta u ireverzibilnom terminalnom stanju medicinski nije utemeljeno i isključuje pravo umirućeg bolesnika na dostojanstvenu smrt*. Prema tome želju neizlječivog bolesnika da mu se produžuje život treba poštivati s obzirom na to da je kvaliteta života strogo osobna stvar (motivi mogu biti razni, npr. iščekivanje nečijeg povratka ili završetak školovanja itd.), dok se također treba poštivati i želju neizlječivog pacijenta da mu se umjetnim sredstvima ne produžuje umjetno život odnosno umiranje, jer tada se omogućuje bolesniku da „ode u miru“ i ne radi se o pasivnoj eutanaziji (kaznenom djelu usmrćenja na zahtjev), već se sprječava umjetno produžavanje agonije – distanazija.

Slijedom svega navedenog razvidno su temeljem članka 112. st. 3. novog Kaznenog zakona (kazneno djelo usmrćenja na zahtjev) dobrovoljna - aktivna i pasivna eutanazija kažnjive, premda neki autori drže da je pasivna eutanazija u Republici Hrvatskoj dopuštena.

---

⁸⁶ Pence 2007, 171.

⁸⁷ Narodne novine broj 55/08.

3. ASISTIRANI SUICID

3.1. Suicid (pojam, povijest i karakteristike suicida)

Suicid (lat. *sui cadere* znači ubiti se) ili samoubojstvo je svjesno i namjerno oduzimanje vlastitog života. Oduzimanje vlastitog života bez pune svijesti nije samoubojstvo, već nesretni slučaj. Nedostaje li namjera za samouništenjem, ne radi se o suicidu nego o samoozljeđivanju koje završava smrću. Da bi neka osoba donijela odluku o suicidu, potrebno je da kod nje postoji **suicidogena dispozicija** (manjak životnog nagona, te pojačan psihički odgovor na vanjske i unutrašnje podražaje) i **suicidogeni motiv** (u pravilu uvijek postoji više glavnih i sporednih motiva, a iznimno postoji samo jedan motiv, može biti egzogeni i endogeni). Endogeni suicidogeni motivi mogu biti npr. somatske bolesti, ali i psihičke bolesti i duševna stanja kao alkoholizam i melankolija, dok egzogeni suicidogeni motivi su ljubavni ili bračni nesporazumi, oklevetanost, osramoćenost, gubitak radnog mjesta, osiromašenje itd.. Vrlo je važno spomenuti **suicidogene stimulanse** koji često potpomažu suicidogene motive: pubertet, menstruacija, klimakterij, alkoholiziranost, nedostatak droge kod narkomana i slično.⁸⁸

U povijesti su postojala različita shvaćanja o činu samoubojstva. Samoubojstvo se u antičkom Rimu smatralo hrabrošću, a u antičkoj Grčkoj sramotom i samoubojica se morao pokopati daleko od ostalih. Kršćanstvo se oduvijek protivilo samoubojstvu i smatralo ga je smrtnim grijehom. Kao i kršćanstvo samoubojstvo osuđuju islam i judaizam. Na Aljasci i Madagaskaru samoubojstvo je bilo vjerski čin (žena se ubijala na sprovodu muža).⁸⁹ U srednjem vijeku u Japanu samoubojstvo (seppuku) je bilo dokaz viteštva i hrabrosti. Herojima su smatrani i japanski piloti samoubojice – kamikaze u Drugom svjetskom ratu. U posljednje vrijeme samoubilački napadi su vrlo česti i jedan su od pojava oblika suvremenog terorizma (npr. napad terorista putničkim avionima 2001. godine na Pentagonu u Washingtonu i trgovački centar u New Yorku ili bombaški napadi samoubojica na Bliskom istoku). U novijoj povijesti zabilježena su i kolektivna samoubojstva kao posebni pojava oblik samoubojstva gdje velik broj ljudi čini suicid pod utjecajem i na poziv raznih vođa sekta i kultova. U prošlosti samoubojstvo je smatrano teškim kaznenim djelom. Francuzi su dekriminalizirali samoubojstvo za vrijeme Francuske revolucije u 18. stoljeću, a u Engleskoj samoubojstvo je bilo kazneno djelo sve do 1961. godine.⁹⁰

---

⁸⁸ Zečević & Škavić, op. cit. 20, 317.

⁸⁹ Medicinska enciklopedija, Svezak V, 1960, 656.

⁹⁰ Derenčinović 2004, 303- 304.

Misaoni procesi kod samoubojica slični su ili čak istovjetni kao kod ubojica, stoga je opravdano reći da je suicid ubojstvo samog sebe.⁹¹ Suicid se vrši na isti način kao i ubojstvo. Prema podacima *Svjetske zdravstvene organizacije* oko milijun osoba svake godine počinji samoubojstvo. Suicid se na ljestvici smrtnosti u svijetu nalazi na desetom mjestu. Oko 90% suicida povezano je s mentalnim poremećajima, uključujući depresiju, te sa zlouporabom droga i alkohola. U svijetu se za počinjenje suicida najčešće koristi gutanje otrova i to pesticida. Najrizičnija skupina u cijelome svijetu su muškarci stariji od 85 godina, a kao jedan od najvažnijih razloga velikog broja suicida kod te grupacije navodi se pomanjkanje društvene potpore jer se većinom radi o muškarcima koji su izgubili žene i socijalno su izolirani. Svjetska zdravstvena organizacija zalaže se za prevenciju suicidalnog ponašanja, omogućavanje odgovarajuće skrbi i praćenje osoba koje su pokušale počiniti suicid, kao i za odgovorno izvještavanje medija o suicidima.⁹²

3.2. Asistirani suicid prema hrvatskom kaznenom zakonodavstvu

U povijesti kaznenog prava samoubojstvo je bilo teško kazneno djelo. Suvremena kaznena prava ne propisuju pokušaj samoubojstva kao kazneno djelo. Francuska revolucija iznjedrila je ideje građanskih sloboda među kojima je i pravo građanina da se liši vlastitog života. Širenjem navedenih građanskih sloboda diljem Europe počeo je proces dekriminalizacije samoubojstva. Istodobno s dekriminalizacijom samoubojstva kazneni zakoni počeli su predviđati kaznenu odgovornost osoba koje sudjeluju u nečijem samoubojstvu, na što je posebno utjecao svojim odredbama Pruski opći zemaljski zakonik iz 1794. godine.⁹³ Na navedeni na-

---

⁹¹ Bošković, op. cit. 61, 29.

⁹² Liječničke novine od 15. X. 2009., godina IX., broj 83, 18.

⁹³ Horvatić 1989, 29.; U paragrafu 335 austrijskog KZ iz 1852. godine bilo je propisano: „Svako djelo ili propust, o kojem je činitelj već po naravnih posljedica istoga što ih svatko lako razabrati može, ili popropisih osobi to obznanjenih ili po svom stališu, uredu, zvanju, obrtu, po svom zanimanju ili obće po svojih osobitih razmjeri, prosuditi i uviditi kadar da djelo ono ili propust onaj prouzročiti ili povekšati može pogibelj za život, za zdravlje ili za tjelesnu sigurnost ljudi, ima se ako odtuda uzsljedi teška tjelesna ozleda (par. 152) kojega čovjeka, glede svakoga krivca kazniti kao prekršaj zakonom od jednog do šest mjeseci, uzsljedi ili pako smrt kojega čovjeka, kao prestupak strogim zatvorom od šest mjeseci do jedne godine dana“. Prema stavu kasacijskog suda u Beču izraženim u rješenju br. 8012 M. 501 od 11. XI 1882. „*tko osobi koja je izrazila da će na sebi počiniti samoubojstvo znajući za to u tu svrhu pribavi otrov, te ga ovaj priredi za piće, počinio je prestupak iz paragrafa 335 k.z.*“, što očito pokazuje da je pomaganje u samoubojstvu smatrano kažnjivim ponašanjem bez izričite odredbe u kaznenom zakonu.

Osnove Kaznenog zakona o zločinstvih i prestupih za kraljevine Dalmacije i Slavonije iz 1789. godine (tzv. Derenčinov projekt) u paragrafu 257. predviđao je izričitu inkriminaciju: „Tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu pruži sredstva da se sam liši života, kazni se radi prestupka uzom ne ispod dvije godine.“

čin, dekriminalizacijom samoubojstva nakon francuske revolucije 1789. godine, u Europi su djelomično prihvaćena individualistička shvaćanja o pravu na život i pravu na smrt. Smatram da suvremena kaznena prava koja su dekriminalizirala suicid nisu prihvatila individualistička shvaćanja o pravu na život i pravu na smrt, već samo ona koja su dekriminalizirala asistirani suicid. Naime, medicinska znanost je utvrdila da samoubojice imaju suicidogenu dispoziciju, smanjen primarni nagon - životni nagon, stoga se prevencija suicida u društvu postiže drugim mjerama koje uklanjaju uzroke suicida. Kažnjavanje osobe koja ima smanjeni životni nagon nije pravedno niti učinkovito i može imati čak suprotni učinak, jer osobe koje imaju suicidogenu dispoziciju pretjerano reagiraju na vanjske i unutrašnje podražaje i kažnjavanje neuspješnog suicida može biti uzrok uspješnog suicida (npr. zbog stigmatizacije u društvu koju donosi osuđujuća kaznena presuda zbog pokušaja suicida). Suviše, osobe koje namjeravaju počiniti suicid bile bi temeljitije u pripremi i izvršenju suicida zbog straha od kažnjavanja neuspjelog suicida. *Horvatić* sumnja da propisivanjem samoubojstva kao kaznenog djela može imati preventivno djelovanje.⁹⁴ Kažnjavanjem osoba koje potiču ili pomažu samoubojicama u počinjenju suicida mnogo je efektivnija zaštita ljudskog života nego kažnjavanje neuspjelog samoubojice. Kažnjavanje poticanja i pomaganja suicida može biti ključno u spašavanju života kao temeljne vrijednosti društva. Društvo uklanja opasnost počinjenja suicida uklanjanjem uzroka suicida, a kriminalizacija suicida može biti uzrok uspješnog počinjenja suicida. Legalizacija asistiranog suicida jest djelomično prihvaćanje individualističkih shvaćanja o pravu na život i pravu na smrt, jer se pojedincu pod propisanim uvjetima omogućuje donošenje odluke o prestanku njegovog života. Prema tome samo moderna zakonodavstva koja su legalizirala odnosno dekriminalizirala asistirani suicid, prihvatila su individualistička shvaćanja o pravu pojedinca da okonča svoj život.

Pravni sustavi danas reguliraju asistirani suicid na četiri načina:

1. kažnjava se sudjelovanje u suicidu (poticanje suicida i asistiranje u suicidu), dok je suicid dekriminaliziran,
2. kažnjava se pokušaj suicida tako da se primjenom načela akcesornosti kažnjava i asistirani suicid,
3. ne postoje norme koje zabranjuju ili dopuštaju suicid,
4. kažnjavaju se samo neki oblici asistiranog suicida.⁹⁵

U Krivičnom zakoniku iz ranije Jugoslavije iz 1929. godine nalazimo paragraf 169. koji glasi: „Ko navede nekog na samoubistvo ili mu pomogne u izvršenju samoubistva kazniće se ako ovo bude izvršeno strogim zatvorom, a ako ostane u pokušaju, zatvorom; /Ko pri tom samoubistvu upotrebi prema navedenom opasna ili vrlo teška predstavljanja da bi ga naveo na samoubistvo kazniće se robijom do deset godina./ Ako je navedenik bio u stanju neuračunljivosti, dete ili mladi maloletnik, učinilac će se kazniti po paragrafu 167“ (Ubstvo).

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ *Turković & Roksandić Vidlička & Maršavelski*, op. cit. 4, 236.

U Republici Hrvatskoj pokušaj samoubojstva nije kazneno djelo. Prema kaznenom zakonu koji je bio na snazi do 31. prosinca 2012. kažnjavalo se poticanje i pomaganje u samoubojstvu, dok se prema važećem kaznenom zakonu, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine, kažnjava samo navođenje na suicid i određeni oblici asistiranog suicida. Kaznenim djelom sudjelovanje u samoubojstvu iz članka 96. Kaznenog zakona koji je važio do 31. prosinca 2012. godine inkriminiralo se navođenje na samoubojstvo i asistirani suicid - pomaganje u samoubojstvu.⁹⁶ Navođenjem na samoubojstvo počinitelj ovog kaznenog djela kod žrtve stvara, odnosno učvršćuje odluku i želju (kod potencijalnog samoubojice koji se još koleba u svojoj odluci) da počini samoubojstvo. Pomaganjem u samoubojstvu (asistirani suicid) počinitelj pomaže žrtvi koja je donijela odluku da će počinuti suicid davanjem savjeta kako počinuti samoubojstvo (psihičko pomaganje) ili mu nabavlja sredstvo kojim će počinuti suicid odnosno osigurava uvjete za počinjenje suicida (fizičko pomaganje).^{97,98} Radnje počinjenja, navođenje i pomaganje u samoubojstvu, nemaju karakter sudioništva i predstavljaju samostalna kaznena djela jer suicid nije kažnjiv. Razlika između navođenja na samoubojstvo i psihičkog pomaganja u samoubojstvu je u tome što kod navođenja žrtva nije donijela prije navođenja odluku o samoubojstvu, dok kod psihičkog pomaganja počinitelj samo olakšava počinjenje samoubojstva žrtvi koja je odluku o počinjenju samoubojstva već donijela. Kvalificirani oblik kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu prema kaznenom zakonu koji je važio do 1. siječnja 2013. godine ostvarivao je onaj tko je poticao ili pomagao u samoubojstvu maloljetne osobe ili smanjeno ubrojive osobe.⁹⁹ Najteži oblik ovog kaznenog djela prema starom Kaznenom zakonu bilo je pomaganje i navođenje na samoubojstvo djeteta, te neubrojive osobe.¹⁰⁰ Počinitelj se kažnjavao kaznom koja je bila propisana za kazneno djelo ubojstva u članku 90. Kaznenog zakona. *Bačić i Pavlović* ispravno su isticali da je kod predmetnog kaznenog djela u stavku 3. bit bila u tome što odlu-

---

⁹⁶ Kazneni zakon, Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11.

⁹⁷ *Derenčinović*, op. cit. 90, str. 306.

⁹⁸ Članak 96. KZ st.1 (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11): Tko navede drugog na samoubojstvo ili mu pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do tri godine.

⁹⁹ Članak 96. st. 2. KZ (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11): Tko navede na samoubojstvo maloljetnu osobu ili joj pomogne u samoubojstvu ili tko navede ili pomogne u samoubojstvu osobu čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja i vladanja svojom voljom u značajnoj mjeri smanjena, pa samoubojstvo bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

¹⁰⁰ Članak 96. st. 3. KZ (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11): Tko navede na samoubojstvo dijete ili mu pomogne u samoubojstvu, ili tko navede ili pomogne u samoubojstvu osobu koja nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svog postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom, pa samoubojstvo bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se po članku 90. ovog Zakona.

ku o samoubojstvu ne bi donosio samoubojica već druga osoba koja bi zlorabila stanje žrtve (djeteta ili neubrojive osobe).¹⁰¹ Poseban oblik kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu iz stavka 4. prema starom Kaznenom zakonu ostvarivao je onaj tko je okrutno ili nečovječno postupao s osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti i time iz nehaja izazove samoubojstvo te osobe.¹⁰² Kod ovog oblika kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu kaznena odgovornost postojala je ukoliko bi se u kaznenom postupku dokazala izravna uzročna veza između okrutnog i nečovječnog postupanja počinitelja i suicida žrtve. Počinitelj ovog kaznenog djela morao je postupati s namjerom, s izuzetkom djela iz stavka 4. kada počinitelj postupa s nehajem. Kaznena odgovornost počinitelja ovog kaznenog djela iz stavka 2., 3. i 4. djela postojala je ukoliko je žrtva počinila uspješan ili neuspješan suicid. Neopravdano počinitelj iz stavka 1. kazneno nije odgovarao ukoliko suicid nije uspješno počinjen. S obzirom na to da radnje počinjenja, navođenje i pomaganje, nemaju karakter sudioništva i predstavljaju samostalna kaznena djela, počinitelj kaznenog djela iz članka 1. trebao je kazneno odgovarati i kad suicid nije uspješno počinjen. Samo u slučaju fingiranog suicida poticatelj i pomagatelj samoubojice ne bi trebali biti kazneno odgovorni jer njihovo postupanje nije imalo za posljedicu suicid. Objektivni uvjet kažnjivosti trebao je biti počinjenje suicida – uspješnog ili neuspješnog. Poticanje na samoubojstvo treba strože kažnjavati od pomaganja u samoubojstvu iz razloga što je kod pomaganja samoubojica već donio odluku o počinjenju samoubojstva, a kod poticanja na samoubojstvo žrtva nije donijela odluku već poticatelj doprinosi stvaranju odluke o počinjenju suicida. Samo u slučaju kada žrtva ne može samostalno počinuti suicid, doprinos pomagatelja može se izjednačiti s doprinosom poticatelja u samoubojstvu. Za prevenciju suicida u pravilu je važnije otkloniti uzroke suicida nego dostupnost sredstava ili drugih uvjeta za ostvarenje samoubojstva. Kazneni postupak za kazneno djelo sudjelovanja u samoubojstvu pokreće nadležno državno odvjetništvo po službenoj dužnosti.

U novom hrvatskom Kaznenom zakonu¹⁰³ opis kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu u članku 114. stavak 1. glasi : „ Tko navede drugog na samoubojstvo ili mu iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“ Ovakvim opisom kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu zakonodavac u Republici Hrvatskoj je dekriminalizirao određene oblike asistiranog suicida. Navođenje u samoubojstvu i dalje je kazneno djelo, a čini ga onaj koji potiče žrtvu na samoubojstvo, stvaranjem

---

¹⁰¹ Bačić & Pavlović, 2004, 473.

¹⁰² Članak 96. st. 4. KZ (Narodne novine broj 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 113/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11): Tko okrutno ili nečovječno postupa sa osobom koja se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili zavisnosti i time iz nehaja izazove samoubojstvo te osobe, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

¹⁰³ Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15.

odnosno učvršćivanjem odluke kod žrtve da počini samoubojstvo. Počinitelj se kažnjava i kada je samoubojstvo pokušano, jer njegova odgovornost nije manja ako samoubojstvo nije uspješno počinjeno. Asistirani suicid kao fizičko ili psihičko pomaganje u samoubojstvu se kažnjava samo ako je počinitelj postupao iz niskih pobuda, npr. koristoljublja. Dekriminaliziran je asistirani suicid kao pomaganje samoubojici iz altruističkih pobuda. Smatram da prema novom hrvatskom Kaznenom zakonu, ukoliko Ustavni sud Republike Hrvatske ne utvrdi da ova odredba Kaznenog zakona nije suglasna s Ustavom Republike Hrvatske i ukine ju, pomaganje u samoubojstvu nije kazneno djelo ako je samoubojica bio u teškom, neizlječivom zdravstvenom stanju (terminalni bolesnik). Ukoliko je postojala mogućnost ozdravljenja samoubojice, pomaganje u samoubojstvu je kazneno djelo, jer je život temeljna vrijednost našeg društva zaštićena Ustavom i sva postupanja liječnika i drugih građana moraju biti usmjerena spašavanju života koji se može spasiti. Zbog navedenog je očito da je zakonski opis ovog kaznenog djela podnormiran i da sudska praksa mora odrediti granice između kažnjivog i nekažnjivog asistiranja u suicidu temeljem Ustava i međunarodnih ugovora koje je Republika Hrvatska ratificirala. Sudovi su dužni svako tumačenje kaznenog zakona uskladiti s Ustavom. Kažnjava se samo namjerno poticanje i pomaganje u samoubojstvu. Ovim kaznenim djelom više nije obuhvaćeno počinjenje ovog djela iz nehaja kada zbog okrutnog i nečovječnog postupanja počinitelja žrtva počini samoubojstvo. Kvalificirani oblik ovog kaznenog djela ostvaruje onaj tko dijete koje je navršilo četrnaest godina ili osobu čija je sposobnost shvaćanja njezinog postupanja bitno smanjena navede na samoubojstvo ili joj iz niskih pobuda pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno ili pokušano.¹⁰⁴ S obzirom na ovakvo zakonsko rješenje zakonodavac je neopravdano iz bića ovog kaznenog djela u drugom članku izostavio žrtvu čija mogućnost vladanja svojom voljom nije bitno smanjena. Naime, pogrešno je tretirati osobu koja asistira pri suicidu maloljetnika ili osobe koja nije u potpunosti „ubrojiva“ („smanjeno ubrojiva“) ili nema potpunu poslovnu sposobnost kao počinitelja kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu. Osobe koje nemaju potpunu poslovnu sposobnost sukladno Zakonu ne mogu donositi bitne odluke, a kamoli odluke o okončanju vlastitog života stoga počinitelja treba tretirati kao ubojicu jer je žrtva-počinitelj suicida samo sredstvo u rukama posrednog počinitelja. Zakonodavac je neopravdano iz novog Kaznenog zakona izostavio nehajni oblik ovog kaznenog djela koji je bio propisan u stavku 4. članka 96. starog Kaznenog zakona. Obrazloženje zakonodavca je bilo to da su slučajevi iz stavka 4. čl. 96. pokriveni kaznenim djelom kršenja obiteljskih obveza.¹⁰⁵ Međutim, zakonodavac je previdio mogućnost da se biće

¹⁰⁴ Članak 114. st. 2. KZ (NN br. 125/11, 144/12, 56/15) glasi : „Tko djelo iz stavka 1. ovog članka počini u odnosu na dijete koje je navršilo četrnaest godina ili osobu čija je sposobnost shvaćanja svog postupanja bitno smanjena, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.“

¹⁰⁵ *Turković & dr.* 2013, 169.

kaznenog djela koje je bilo propisano st. 4. čl. 96. može ostvariti izvan obiteljskog kruga, npr. u odnosima poslodavca i radnika.

Obveza je zdravstvenih radnika sukladno članku 124. Zakona o zdravstvenoj zaštiti¹⁰⁶ da pri pružanju zdravstvene zaštite postupaju prema pravilima zdravstvene struke, na način da svojim postupcima ne ugroze život i zdravlje ljudi. Prema članku 114. novog hrvatskog Kaznenog zakona pomaganje u samoubojstvu se kažnjava samo ako je počinitelj postupao iz niskih pobuda. Smatram da su navedene odredbe kontradiktorne jedna drugoj, što narušava jedinstvo hrvatskog pravnog poretka. Sukladno novom Kaznenom zakonu liječnik koji bi asistirao iz altruističkih razloga pacijentu u suicidu ne bi bio kazneno odgovoran, dok bi se u parničnom postupku od liječnika mogla zahtijevati naknada štete zbog smrti pacijenta kojem je asistirao u suicidu. Ono što je dopušteno u jednoj grani prava ne može biti protupravno u drugoj. Ovakvim zakonskim određenjem glede pomaganja u samoubojstvu naš pravni poredak zapao je u nedopustivu proturječnost. Suviše, ukoliko bi kazneni sud donio oslobađajuću presudu zbog altruističkog pomaganja u samoubojstvu, a građanski sud presudu kojom se pomagatelj u samoubojstvu obvezuje naknaditi štetu zbog smrti samoubojice, narušilo bi se i povjerenje građana u pravosuđe kao jedinstveni sustav sudbene vlasti. Zakoni moraju biti suglasni s Ustavom temeljem članka 5. Ustava RH. Smatram da je odredba članka 114. stavak 1. novog Kaznenog zakona¹⁰⁷ kojom je dekriminaliziran asistiranje suicidu iz altruističkih pobuda suprotna članku 21. Ustava Republike Hrvatske u kojem je propisano da svatko ima pravo na život i članku 69. Ustava u kojem je propisano da je svatko dužan, u sklopu svojih ovlasti i djelatnosti, osobitu skrb posvećivati zaštiti zdravlja ljudi, te da bi Ustavni sud Republike Hrvatske u postupku ocjene ustavnosti zakona utvrdio da navedena odredba novog Kaznenog zakona nije suglasna s člankom 21. i 69. Ustava Republike Hrvatske i ukinuo je. Ako bi pravo na suicid bilo ustavno pravo, tada svi oni koji rade na prevenciji suicida postupaju protupravno. Nizozemska je prva država u svijetu koja je dekriminalizirala eutanaziju i druga država u svijetu koja je dekriminalizirala asistiranje suicidu, a taj proces je trajao punih trideset godina. Zakonodavac u Republici Hrvatskoj je bez ozbiljne javne i stručne rasprave dekriminalizirao asistiranje suicidu i to na način da je mnoge odluke glede tretiranja asistiranog suicida prepustio sudskoj praksi. Smatram da je to nedopustivo i loše za demokratske standarde kojima težimo. Većina država koje su dekriminalizirale određene oblike asistiranog suicida propisale su strogu proceduru koja se mora poštivati prilikom asistiranja u suicidu, a što u Hrvatskoj nije slučaj. Legalizacija asistiranog suicida otvara mnoga etička pitanja koja nisu raspravljena, ima ogroman

---

¹⁰⁶ Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Narodne novine broj 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13, 159/13, 22/14, 154/14.

¹⁰⁷ Kazneni zakon, Narodne novine broj 125/11, 144/12, 56/15.

utjecaj na same temelje medicinske struke kojoj je glavni cilj spašavanje života i općenito na društvene odnose između onih kojima je skrb potrebna i koji skrb moraju pružiti. Dekriminalizacijom asistiranog suicida Republika Hrvatska je među rijetkim državama u Europi i svijetu koja je djelomično prihvatila individualistička shvaćanja o pravu na život i pravu na smrt. Europski sud za ljudska prava je u presudi u slučaju *Pretty vs. UK*, gdje je gospođa Pretty pozivajući se na Europsku konvenciju o ljudskim pravima tražila da joj suprug nekažnjeno pomogne u samoubojstvu, glede postojanja prava na smrt među ostalim naveo: „**Članak 2. (pravo na život) štiti pravo na život bez kojega bi ostala prava i slobode koje sadržava Konvencija bile bezvrijedne. Sud smatra da se pravo na život zajamčeno člankom 2. ne može tumačiti na način da uključuje negativan aspekt. Članak 2. (pravo na život) Europske konvencije o ljudskim pravima ne može ... se tumačiti na način da se usvaja dijametrički suprotno pravo, pravo na smrt; niti može uspostaviti pravo na samoodređenje u smislu da se usvoji ovlaštenje pojedinca da izabere smrt umjesto život.** Sukladno navedenom, Sud je utvrdio da pravo na smrt uz pomoć druge osobe ili javne vlasti ne proizlazi iz članka 2. Konvencije“.¹⁰⁸ Preporukom Vijeća Europe broj 1418, usvojenom od Parlamentarne skupštine 25. lipnja 1999. godine, ističe se među ostalim da želja terminalno bolesne osobe ili umiruće osobe ne može sama po sebi predstavljati opravdavajući razlog za radnje koje imaju za cilj usmrćenje. Navedena odredba jasno pokazuje da Vijeće Europe ne potiče dekriminalizaciju eutanazije i asistiranog suicida. Premda pravo na smrt ne proizlazi iz Europske konvencije o ljudskim pravima i što Vijeće Europe preporukama ne potiče dekriminalizaciju eutanazije i asistiranog suicida Republika Hrvatska je ovlaštena dekriminalizirati asistirani suicid, što pokazuju primjeri Nizozemske, Belgije i Luksemburga koje su legalizirale eutanaziju i/ili asistirani suicid. Među članicama Vijeća Europe ne postoji suglasnost glede dekriminalizacije eutanazije i asistiranog suicida, stoga još nije donesena konvencija koja bi regulirala ova pitanja i ratifikacijom obvezivala članice, a preporuke Vijeća Europe nisu obvezujuće za države članice.

4. ODNOS IZMEĐU USMRĆENJA NA ZAHTJEV I ASISTIRANOG SUICIDA

4.1. Odnos između usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida

U sudskoj praksi se može pojaviti problem razgraničenja između usmrćenja na zahtjev i asistiranog suicida. Šeparović i *Derenčinović* ističu da kazneno djelo usmrćenja na zahtjev i nije ništa drugo do aktivno sudjelovanje u samoubojstvu druge osobe. Ono je aktivnije nego kod kaznenog djela sudjelovanja u samou-

¹⁰⁸ *Pretty v. UK*. Dostupno na: http://www.pravo.unizg.hr/kp/medicina_pravo (26. 11. 2014).

bojstvu (asistiranoj suicida) jer se u slučajevima kaznenog djela usmrćenja na zahtjev radi o samoubojstvu koje ne čini samoubojica, već na njegov izričit i ozbiljan zahtjev druga osoba.¹⁰⁹ Bačić i Pavlović također smatraju da je kazneno djelo usmrćenja na zahtjev samoubojstvo *sui generis*. Počinitelj kaznenog djela usmrćenja na zahtjev umjesto žrtve same, na njezin izričit i ozbiljan zahtjev usmrćuje žrtvu.¹¹⁰ Osnovna razlika između usmrćenja na zahtjev i asistiranoj suicida je ta što kod usmrćenja na zahtjev počinitelj usmrćuje žrtvu na njezin ozbiljan i izričit zahtjev, a kod asistiranoj suicida počinitelj pomažući davanjem savjeta, pribavljanjem sredstava i stvaranjem uvjeta za počinjenje suicida olakšava žrtvi da sama počinii suicid. Prema Kaznenom zakonu prestao važiti 1. siječnja 2013. godine zakonodavac je opravdano smatrao da je usmrćenje na zahtjev teže kazneno djelo, jer je bila propisana kazna zatvora od jedne do osam godina, a za asistirani suicid kazna zatvora od šest mjeseci do tri godine. Prema Kaznenom zakonu koji je stupio na snagu prvi siječnja 2013. godine za oba ova kaznena djela propisana je ista kazna zatvora do tri godine. Smatram da je to pogrešno jer je kod usmrćenja na zahtjev ipak aktivnija uloga počinitelja koji sam usmrćuje žrtvu, nego kod asistiranoj samoubojstva gdje počinitelj pomaže žrtvi da počinii suicid. Zakonodavac je trebao uzeti u obzir i to da kod kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu počinitelj samim pomaganjem čini kazneno djelo, a samoubojstvo ne mora biti počinjeno već može biti i pokušano - neuspješno počinjeno.

5. ZAKLJUČAK

Eutanaziju i asistirani suicid treba legalizirati ukoliko je „pravo na smrt“ ljudsko pravo. Temeljni dokumenti međunarodnog prava ne propisuju da je „pravo na smrt“ ljudsko pravo. U okviru Vijeća Europe nije donesena konvencija koja bi regulirala pitanja eutanazije i asistiranoj suicida, međutim postoje preporuke Vijeća Europe. Pobornici ozakonjenja eutanazije i asistiranoj suicida smatraju da Preporukom 1418 (1999) Vijeće Europe potiče dekriminalizaciju pasivne eutanazije. U navedenoj preporuci, čiji je naziv *Zaštita ljudskih prava i dostojanstva neizlječivih terminalnih bolesnika*, navodi se da treba poštivati i zaštititi dostojanstvo ljudskog bića u svim fazama njegovog života. Palijativna skrb koja ima za posljedicu skraćenje života nije eutanazija, već se radi o slučajevima kada se bolesnicima olakšavaju patnje anelgeticima ili narkoticima. Samo davanje jednokratne smrtonosne doze anelgetika ili narkotika jest eutanazija, sve drugo je liječenje s rizikom. Svaki terminalni bolesnik temeljem navedene preporuke ima pravo ne liječiti se protivno svojoj volji. Suprotno postupanje bi bilo povreda prava osobnosti bolesnika. Distanazija je pojam kojim se označava produženje

---

¹⁰⁹ Horvatić & Šeparović, op. cit. bilj 8, 67.

¹¹⁰ Bačić & Pavlović, op. cit. 101, 474.

agonije neizlječivom bolesniku izvanrednim sredstvima liječenja i naravno da svaki bolesnik ima pravo to odbiti, ali je i pravo bolesnika tražiti produženje života izvanrednim sredstvima, jer je kvaliteta života strogo osobna stvar svakog čovjeka koju ne može određivati nitko drugi osim samog pojedinca. Nepoduzimanje izvanrednih zahvata nije pasivna eutanazija bolesnika, već se na taj način terminalnom bolesniku omogućuje dostojanstven kraj života. Želja terminalno bolesne osobe da se ne poduzimaju izvanredni medicinski zahvati nije zahtjev za poduzimanje radnji koje imaju za cilj namjerno skraćanje života.¹¹¹ Pobornici prava na eutanaziju također pogrešno tumače i Preporuku Rec (2009) 11 o načelima glede punomoći i anticipiranih naredbi za slučaj nesposobnosti. Navod obrazloženja preporuke „*the author may wish to refuse ... treatment which would merely serve to prolong the process of dying and suffering*“ ne znači da autor anticipirane naredbe može iskazati želju za pasivnom eutanazijom, već nedvojbeno znači da autor anticipirane naredbe je ovlašten odbiti medicinski tretman koji bi prolongirao umiranje (distanazija). Navedena preporuka također ne sadrži navode kojima se može tražiti indirektna eutanazija, jer navod „*a wish to receive sufficient medication to keep the adult free from pain even if this entails a risk of shortening life*“ znači da ublažavanje boli terminalnog bolesnika visokim dozama analgetika i narkotika nije indirektna eutanazija, već liječenje s rizikom, a na tom stavu je čak i katolička crkva od 50-tih godina 20. stoljeća. Navod Preporuke Rec (2009) 11 „*a wish to be given possibility to die with dignity and in peace*“ ne znači da autor anticipirane naredbe može zaželjeti aktivnu eutanaziju već znači da može odbiti sve tretmane koji bi prolongirali proces umiranja i omogućili mu da umre dostojanstveno i u miru (što se može označiti pojmom ortonanzija).¹¹² Uspoređujući ove dvije preporuke razvidno je da je Vijeće Europe dosljedno u nastojanjima da se poštuje dignitet osobe u svim fazama života, pa tako i umirućeg bolesnika kojem se ne trebaju produživati patnje ali ni skraćivati život. Eutanazija i asistirani suicid nisu legalni u većini država svijeta. Samo u devet država svijeta ozakonjeni su eutanazija i/ili asistirani suicid (Hrvatska, Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Švicarska i američke savezne države Oregon, Washington, Montana i Vermont). Navedene države omogućile su pojedincu da pod propisanim uvjetima odlučuje o prestanku svog života i na taj način odredile „pravo na smrt“ kao ljudsko pravo.

„Pravo na smrt“ ne treba usvojiti jer ono negira pravo na život kao temeljno ljudsko pravo. „Pravo na smrt“ negira pravo na život jer ukoliko bi se ovo pravo usvojilo ne bi se poštivao dignitet svakog ljudskog bića u svim fazama njegovog života. Bol i patnja, kao i umiranje, sastavni su dio čovjekova života, ljudska

---

¹¹¹ Drukčije Turković & Roksandić Vidlička & Maršavelski 2010, 232-234.

¹¹² Ibid.

neminovnost, stoga legalizacija eutanazije znači da društvo poštiva pravo na život samo onih ljudi koji imaju kvalitetan život bez boli i patnje. Nepoštivanje svih aspekata života znači nepoštivanje i ugrožavanje života, te je to razlog zašto „pravo na smrt“ negira pravo na život. Nitko ne može određivati kakav život nije vrijedan življenja. Društvo je dužno omogućiti ljudima što kvalitetnije živjeti, a ne skraćivati život bolesnima. Nepoštivanje svih aspekata života, odnosno poštivanje samo života određene kvalitete jest nepoštivanje samog života, te usvajanjem „prava na smrt“ kao ljudskog prava jest negiranje i ugrožavanje života kao temeljnog ljudskog prava. Zagovornici prava na smrt se zalažu za pravo na usmrćenje, a ne na pravo na smrt, jer smrt je neizbježna. Ako pravo na život pripada svakom ljudskom biću, onda pravo na smrt ne može pripadati samo nekim ljudima zbog „nekvalitetnog života“ (kriterij nekvalitetnog života ne postoji jer je kvaliteta života osobna stvar svakog pojedinca, a ljudi i u najtežim životnim trenucima pronalaze kvalitetu života). Ukoliko bi se uveli kriteriji „nekvalitetnog života“, pravo na život ne bi pripadalo svakome, već samo onim ljudima koji imaju „kvalitetan život“. Prema tome, zagovornici „prava na smrt“ pobijaju svim ljudima pravo na život, a što je nespojivo s pravom na život kao fundamentalnim ljudskim pravom i temeljem za ostvarenje svih drugih prava čovjeka. Ne postoji tako bezvrijedan ljudski život da nekom čovjeku ne bi pripadalo fundamentalno ljudsko pravo na život. Kada liječnici ne mogu poboljšati zdravlje pacijenta ne trebaju poduzimati nepotrebno one medicinske tretmane kojima bi se nepotrebno produžila patnja i agonija umirućem.

Nadalje, „pravo na smrt“ ne može se tretirati kao osobno pravo ako podrazumijeva nekog drugog tko bi trebao oduzeti život. Nije ovdje samo riječ o neuplitanju drugih u osobni proces. Poziv za eutanazijom zahtijeva obavljanje jedne javne radnje od drugih osoba, čija je savjest tim činom upletena. Ne može pozivanje na bolesnikovu neprovedivu samostalnost odlučivanja pobijediti u sukobu između bolesnikovih želja i poimanja drugih o svojim dužnostima djelomice jer je i njihova nepovredivost jednako tako u pitanju.¹¹³ Ako bi eutanazija postala zagarantirano pravo pacijenta i liječnika, liječnička profesija bi se mogla onda podijeliti u dvije različite skupine: u one koji služe samo životu, koji jamče za nj i u njegovim najnemoćnijim časovima, te u druge, koji bi na zahtjev bili spremni prikratiti život.

Argument klizeće nizbrdice protivnici eutanazije koriste kako bi upozorili na opasnost legalizacije eutanazije i njezinih inačica. Nizozemska i Belgija su primjeri gdje se može upotrijebiti *metafora klizeće nizbrdice*. U Nizozemskoj se više ne eutanaziraju samo teško bolesni i neizlječivi mentalno sposobni punoljetni pojedinci, već je pod određenim uvjetima dopuštena i provodi se eutanazija

---

¹¹³ *Sauders & Sykes* 1996, 276.

teško oboljele novorođenčadi¹¹⁴ i dementnih osoba.¹¹⁵ U Belgiji od veljače 2014. godine liječnici mogu legalno izvršiti eutanaziju djece pod zakonski propisanim uvjetima, a eutanazija punoljetnih osoba legalno se provodi od 2002. godine temeljem *Zakona o eutanaziji*.¹¹⁶ Na suđenju u Nürnbergu svjedočeći o eutanaziji u nacističkoj Njemačkoj liječnik dr. Leo Alexander je naveo da bez obzira na to kakve su razmjere ti zločini konačno poprimili, svima koji su ih proučavali postalo je očito da su krenuli od malih početaka. Prvi su počeci bili samo profinjena promjena naglaska u temeljnom liječničkom stavu.¹¹⁷ U Njemačkoj 1939. godine Hitler je potpisao dokument kojim je ovlastio dr. Karla Friedricha Brandta da smije liječnicima izdavati dozvole da po najboljoj kliničkoj ocjeni zdravstvenog stanja dopuste „smrt iz milosrđa“. U kaznenom procesu održanom nakon Drugog svjetskog rata u Nürnbergu na kojem je na smrt osuđen dr. Brandt, isti je naveo da je u eutanazijskom procesu u Njemačkoj stradalo približno 60.000 ljudi.¹¹⁸ Prema medicinskoj enciklopediji utvrđen broj ubijenih iznosi 275.000.¹¹⁹

Smrt je tabu tema u suvremenim društvima zapadne civilizacije. Ljudi najčešće ne razgovaraju o smrti niti ne promišljaju vlastitu smrt i zapravo su nepripremljeni na proces umiranja. Umiranje i smrt u većini ljudi izaziva strah i nelagodu, stoga danas čovjek želi naglu i neprimjetnu smrt, pa se sve više postavlja pitanje eutanazije. Palijativna skrb je temeljno ljudsko pravo i odgovor na patnje umirućih. Palijativna skrb povećava kvalitetu života i omogućava umirućima i njihovim obiteljima da prihvate umiranje kao normalan životni proces. Palijativna medicina omogućuje ljudima da posljednje trenutke svog života prožive smisleno i dostojanstveno, a ne da „umru“ izolirani u bolnicama prije nego što njihov život i biološki završi.

U Republici Hrvatskoj od 2013. godine su temeljem članka 114. stavka 1. Kaznenog zakona dopušteni određeni oblici asistiranja u suicidu. Smatram da je bilo nužno prije donošenja ovakvog zakonskog rješenja otvoreno javno raspravljati o moralnim pitanjima koja se tiču skraćenja ili produženja života medicinskim sredstvima. Mnoge struke proučavaju okolnosti tog problema, šire društvene implikacije mogućih promjena zakona, profesionalne prakse i normativnih vrijednosti. Njima nije dana prilika da javnost upoznaju s rezultatima svoga rada. Asistirani suicid u Republici Hrvatskoj dekriminaliziran je bez stručne javne rasprave, što je bilo potrebno kod odlučivanja o ovako teškim pitanjima. Smatram da zakonodavac nije na najbolji način regulirao pitanje asistiranog suicida ne samo zbog toga što su određeni oblici asistiranog suicida dopušteni već i zbog toga

¹¹⁴ Verhagen & Sauer 2005, 959-962.

¹¹⁵ Sheldon 2013. Dostupno na: <http://www.bmj.com/content/343/bmj.d7510> (05. 11. 2014).

¹¹⁶ Dan & Fonteyne & Clement de Cleyt 2014, 671-672.

¹¹⁷ Pozaić 2011, 25.

¹¹⁸ Zečević & suradnici, op. cit. 29, 331.

¹¹⁹ Medicinska enciklopedija, op. cit 46, 29.

što, kad je već dekriminalizirao asistiranje pri suicidu, nije propisao stroge uvjete pod kojima je asistiranje pri suicidu legalno, kako bi se izbjegle moguće zloporabe ovakvog zakonskog određenja. Ovakvo zakonsko rješenje inspirirano je člankom 115. Kaznenog zakona Švicarske, a Švicarska ima najliberalniji pravni okvir u svijetu glede asistiranja pri suicidu i njezin Zakon datira iz 1937. godine. Također, treba istaći da ne postoji zakonska obveza prijavljivanja asistiranja pri suicidu, stoga se neće moći voditi točna statistika asistiranja pri suicidu, a što znači da se neće moći točno procijeniti primjena novog kaznenog zakona. Znanstvenici u Švicarskoj su proučavali asistiranje pri suicidu samo prema evidencijama njihovih udruga koje promiču pravo na smrt i asistiraju pri suicidu svojim članovima.¹²⁰ Ostale države u svijetu koje su dekriminalizirale asistiranje pri suicidu zakonima su propisale obvezu prijavljivanja asistiranja pri suicidu njihovim nadležnim tijelima, te na taj način omogućile vođenje točnih statističkih podataka o udjelu asistiranja pri suicidu u ukupnoj smrtnosti populacije i evaluaciju postupka asistiranja pri suicidu kako bi se izbjegle zloporabe. U Švicarskoj je asistiranje u suicidu osobama koje nisu bile u fatalnom stanju već su bolovale od artritisa, osteoporoze, opće slabosti, koje su bile slijepe ili su bolovale od mentalnih poremećaja, obično depresije.¹²¹ Premda praksa Vrhovnog suda Švicarske pokazuje da je švicarski kazneni zakon isuficijentan,¹²² naš zakonodavac inspiriran člankom 115. švicarskog kaznenog zakona dekriminalizira pomaganje u samoubojstvu iz suosjećanja člankom 114. novog Kaznenog zakona. U svijetu asistiranje pri suicidu je legalan u osam država, a jedino su Švicarska 1937. godine i Republika Hrvatska od 2013. godine po uzoru na Švicarsku, izabrale tzv. nemedicinski model postupanja pri asistiranju u suicidu. U državama koje su izabrale tzv. medicinski model asistiranja u suicidu, postupak je zakonit samo onda kada ga provodi liječnik. U Oregonu, Washingtonu, Montani i Vermontu,¹²³ liječnici smiju legalno asistirati u suicidu samo terminalnim bolesnicima, a u Nizozemskoj i Luksemburgu neizlječivo bolesnicima koji nepodnošljivo pate. U Švicarskoj svatko može legalno asistirati u suicidu pod uvjetom da ga ne vode sebični motivi, a osoba koja traži pomoć pri suicidu mora biti samo mentalno ubrojiva. Liječnici u Švicarskoj sudjeluju u postupku asistiranja u suicidu samo onda kada se koristi smrtonosna medikamentna doza natrij pentobarbital.¹²⁴

---

¹²⁰ Vidi *Bosshard & Ulrich & Ziegler & Bar* 2008, 646 – 656.

¹²¹ *Mullock* 2010, 451.

¹²² Iako postojeći švicarski kazneni zakon ne sadrži odredbe o potrebi psihijatrijske procjene osobe koja traži pomoć pri suicidu, Vrhovni sud Švicarske je 2006. godine donio odluku prema kojoj je nužno da bude provedena psihijatrijska procjena osobe koja traži pomoć pri umiranju zbog mentalnog poremećaja (npr. kronična depresija). Odluka takve osobe mora biti dobro promišljena, permanentna i temeljena na racionalnoj prosudbi. Vidi *Bosshard & Ulrich & Ziegler & Bar* 2008, 653 – 654.

¹²³ *Davies* 2013. Dostupno na: <http://www.bmj.com/content/346/bmj.f4041> (08. 11. 2014).

¹²⁴ *Delbeke*, op. cit. 17, 2-6. ; Prema odluci Vrhovnog suda Švicarske iz 2006. godine liječnik može propisati smrtonosnu medikamentnu dozu natrij pentobarbital pod sljedećim uvjetima: bo-

Prema tome, sve države osim Republike Hrvatske koje su u novije vrijeme dekriminlizirale eutanaziju i/ili asistirani suicid propisale su stroge uvjete pod kojima je asistiranje u suicidu ili provođenje eutanazije legalno i to isključivo od strane liječnika. Novi hrvatski Kazneni zakon člankom 114. stavkom 1., ukoliko Ustavni sud Republike Hrvatske u postupku ocjene ustavnosti ne utvrdi da nije suglasan s Ustavom Republike Hrvatske i ne ukine navedeni članak, omogućava djelovanje udrugama koje promiču „pravo na smrt“, kao što su švicarske udruge *Exit* i *Dignitas*, te Hrvatska može postati novo odredište suicidalnog turizma, a da nitko nije sagledao i javno obrazložio moguće šire implikacije ovakvog zakonskog određenja na hrvatsko društvo i državu. U američkim saveznom državama Oregon i Washington prije legalizacije asistiranog suicida održan je referendum, gdje su građani podržali legalizaciju asistiranog suicida nakon godina javne rasprave o tom pitanju. Nadalje, neopravdano je izostavljanje iz novog Kaznenog zakona nehajnog oblika kaznenog djela sudjelovanja u samoubojstvu koji je bio propisan u stavku 4. članka 96. Kaznenog zakona, jer kazneno djelo kršenja obiteljskih obveza na koje upućuje zakonodavac, ne pokriva sve situacije okrutnog postupanja počinitelja s osobama koje se prema njemu nalaze u odnosu podređenosti ili zavisnosti, a da takvo ponašanje počinitelja izazove samoubojstvo osobe koja se prema počinitelju nalazi u odnosu podređenosti ili zavisnosti. Kod kaznenog djela usmrćenja na zahtjev učinjen je korak naprijed jer se kazneno djelo usmrćenja na zahtjev može izjednačiti s eutanazijom i samo samilosno usmrćenje bolesnika u teškom zdravstvenom stanju na njegov izričit i ozbiljan zahtjev je privilegirano ubojstvo. Odgovor na pitanje što je istinski dobro za neizlječivog bolesnika i na koji način naš zakonodavac treba regulirati pitanje eutanazije i asistiranog suicida mogao bih formulirati ovako: ***vjerujem da će se pomaganje u umiranju bez namjere skraćanja života u budućnosti afirmirati.***

LITERATURA

1. Bačić, A. (1998). Određivanje nastanka smrti, transplantacija organa. Crkva u svijetu. 33:1, 53-61.
2. Bačić, F. & Pavlović, Š. (2004). Komentar kaznenog zakona. Zagreb.
3. Behuniak, M. S. (2011). Death with „dignity“, The wedge that divides the disability rights movement from the right to die movement. Politics and the life sciences 30:1, 17 – 32.
4. Bosshard, G. & Urlich, E. & Ziegler, J. S. & Bar W. (2008). Assessment of Request for Assisted Suicide by a Swiss Right – To – Die Society. Death Studies 32:7, 646 – 657.
5. Bošković, Z. (2007). Medicina i pravo. Zagreb.
6. Cafuk, B. (2009). SZO: godišnje više ljudi počini samoubojstvo nego što umre nasilnom smrću. Liječničke novine 9:83, 18-19.

---

lesnik je terminalno bolestan, alternativni postupci su razmotreni, liječnik mora biti uvjeren da je pacijent mentalno ubrojav, da je njegov zahtjev dobro promišljen, da je siguran u svoju odluku i da odluka nije rezultat pritisaka okoline.

7. *Cafuk, B.* (2010). Nacionalni dan darivanja i presađivanja organa i tkiva. *Liječničke novine* 10:90, 32.
8. *Dan, B., Fonteyne C. & Clement de Clety, S.* (2014). Self-requested euthanasia for children in Belgium. *The Lancet* 383:9918, 671-672.
9. *Davies, E.* (2013). Assisted dying: what happens after Vermont? New York. Dostupno na: <http://www.bmj.com/content/346/bmj.f4041> (25. studenog 2014).
10. *Delbeke, E.* (2010). The way assisted suicide is legalised: Balancing a medical framework against a demedicalised model, u: *Book of Abstracts of the 18th World Congress on Medical Law, Zagreb.*
11. *Derenčinović, D.* (2000). Eutanazija: U Hrvatskoj se ne smije u ime humanosti ubiti čovjeka. Zagreb. Dostupno na: <http://www.monitor.hr/clanci/eutanazija-u-hrvatskoj-se-ne-smije-u-ime-hunanosti-ubiti-čovjeka/10345/> (25. 11. 2014).
12. *Derenčinović, D.* (2004). Uvod u kriminologiju i socijalnu patologiju s osnovama kaznenog prava. Zagreb.
13. *Derenčinović, D.* (ur.) (2013). Posebni dio kaznenog prava. Zagreb.
14. *Frković, A.* (2010). *Medicina i bioetika.* Zagreb.
15. *Gavella, N.* (2000). *Osobna prava.* Zagreb.
16. *Horvatić, Ž. & Šeparović, Z.* (1999) *Kazneno pravo (posebni dio).* Zagreb.
17. *Horvatić, Ž.* (1989). Pravna prevencija suicida. *Zbornik PFZ* 39:1, 27 - 43.
18. *Horvatić, Ž. & dr.* (2002). *Rječnik kaznenog prava.* Zagreb.
19. *Ivančić-Kačer, B.* (2009). Pitanje utvrđivanja smrti kroz pojmove kloniranja, neuroprezervacije i kloniranja. *Hrvatska pravna revija* 9:2, 93-103.
20. *Klarić, P. & Vedriš, M.* (2014). *Građansko pravo.* Zagreb.
21. *Kozarić – Kovačić, D. & Grubišić – Ilić, M. & Grozdanić, V.* (2005). *Forenzička psihijatrija.* Zagreb.
22. *Kurtović, A. & Petrić, I.* (2000). Kazneno djelo usmrćenja na zahtjev i eutanazija, *Zbornik pravnog fakulteta u Rijeci.* Dostupno na: <http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/aktualno/hrv/20030306/Kazneno-djelo-usmrćenja-nazahtjev-pdf> (21. studenog 2014).
23. *Matulić, T.* (2001). *Bioetika.* Zagreb.
24. *Medicinska enciklopedija.* (1960). Zagreb.
25. *Mullock, A.* (2010). Overlooking the Criminally Compassionate: What are the Implications of Prosecutorial Policy on Encouraging or Assisting Suicide? *Assisted Suicide and Prosecutorial Policy. Medical Law Review*, 18:4, 442-479.
26. *Novoselec, P.* (2009). *Opći dio kaznenog prava.* Zagreb.
27. *Novoselec, P. & dr.* (2007). *Posebni dio kaznenog prava.* Zagreb.
28. *Novoselec, P.* (2005). *Usmrćenje na zahtjev, Sudska praksa.* *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i sudsku praksu.* 12:1, 215 – 219.
29. *Pallis, C. & Harley, D.H.* (2002). *Osnove smrti moždanog debila.* Zagreb.
30. *Pence, E. Geregory* (2007). Klasični slučajevi iz medicinske etike, Opis slučajeva koji su uobličili medicinsku etiku, sa njihovom filozofskom, pravnom i istorijskom pozadinom. *Beograd.*
31. *Pessini, L.* (2004). *Distanazija.* Rijeka.
32. *Pravni leksikon* (2007). Zagreb.
33. *Pretty v. UK,* Dostupno na: http://www.pravo.unizg.hr/kp/medicina_pravo (26. 11. 2014).
34. *Pozaić, V.* (2011). Eutanazija-negacija humanizma. *Liječničke novine* 11:96,25-26.
35. *Saunders, C. & Sykes, N.* (1996). *Palijativna skrb u završnom stadiju bolesti.* Zagreb.
36. *Sheldon, T.* (2011). Dementia patients euthanasia was lawful, say Dutch authorities. *Utrecht.* Dostupno na: <http://www.bmj.com/content/343/bmj.d7510> (25.11.2014).
37. *Šeparović, Z.* (1998). *Granice rizika.* Zagreb.

38. *Turković, K. & Roksandić Vidlička, S. & Maršavelski, A.* (2010). Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo-etičke dileme kriminalne politike, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 17:1, 223 – 246.
39. *Turković, K. i dr.* (2013). Komentar kaznenog zakona. Zagreb.
40. *Verhagen, E. & Sauer, P.J.J.* (2005). The Groningen Protocol – Euthanasia in Severely Ill Newborns. *The New England Journal of Medicine* 352:10, 959-962.
41. *Zečević, D. & Škavić, J.* (1996). Osnove sudske medicine za pravnike. Zagreb.
42. *Zečević, D. & suradnici* (2004). *Sudska medicina i deontologija*. Zagreb.
43. *Škavić, J. & Zečević, D.* (2010). Osnove sudskomedicinskih vještačenja. Zagreb.
44. *Znidarčić, Ž.* (ur.) (2004). *Medicinska etika*. Zagreb.
45. *Zurak, N.* (2001). Eutanazija. *Liječnički vjesnik*. 123:1-2, 39 – 46.

EUTHANASIA AND ASSISTED SUICIDE IN CRIMINAL LAW

The author analyzes the provisions of the new Criminal Code of the Republic of Croatia from January 2013, which greatly changed the penal approach to euthanasia and assisted suicide. The Republic of Croatia joined the European Union on 1st July 2013 as the 28th member state. By that time, only three member states - the Netherlands, Belgium and Luxembourg- legalized certain forms of assisted suicide and / or euthanasia. Based on Article 114, paragraph 1 of the new Criminal Code of the Republic of Croatia certain forms of assisted suicide were legalized. Article 112 paragraph 3 significantly altered the legal description of the offense of euthanasia compared to the previous Code so that the legal description of the crime of killing on demand can now be identified with euthanasia.

In the introduction the author discusses the concept of the right to life and the “right to die” and then deals with the concept of death, the legal effects of death and the criteria for determining it. The author then refers to the definitions and concepts of euthanasia, the concept and characteristics of suicide, and further analyzes the provisions of Article 112, Paragraph 3 and Article 114, Paragraph 1. of the new Criminal Code regulating the euthanasia and assisted suicide by comparing them with the provisions of the previous Criminal Code.

The author’s analysis takes into account the provisions of the Croatian Constitution guaranteeing the right to life, international conventions ratified by The Republic of Croatia, the conventions and recommendations of the European Council with regard to euthanasia and assisted suicide, but also takes into account medical regulations, the case-law of the Croatian Supreme Court, the case-law of the European Court of Human Rights and legal solutions of states that have legalized euthanasia and / or assisted suicide. In conclusion, the author attempts to answer the ethical dilemmas regarding the legalization of euthanasia and assisted suicide and gives his opinion on how Croatian legislators should regulate the issue of euthanasia and assisted suicide.

Key Words: *killing on request, assisted suicide, euthanasia, the right to life, the „right to die“.*